

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 538 del 05/01 al 18/01 de 2022 2,5 €

L'etern retorn del barraquisme

La llei d'estrangeria i les traves per accedir a l'habitatge social cronifiquen les xaboles en solars en desús i dins de naus industrials

pàg. 4-11

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Bernat Solé i Albert Alexandre | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Laia Mas | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Elena G. Ruiz, Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Fotografia
Sira Esclasans | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Maria Conill | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Jesús Rodríguez | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuels@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL-LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord. El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberanía Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: Una barraca dins d'un solar limítrofe entre Barcelona, L'Hospitalet i Esplugues de Llobregat. SIRA ESCLASANS

SUMARI

A FONS

4-11

L'etern retorn del barraquisme
Xaboles habitades per població migrada proliferen a Barcelona, València o Tarragona. Les administracions ni tan sols destinen recursos a quantificar el fenomen. La llei d'estrangeria i l'ínfim parc públic d'habitatge social ho cronifiquen. Un reportatge de Guille Larios, Jesús Rodríguez i Sira Esclasans.

MIRALLS

12-15

Entrevista a María de Jesús Patricio Martínez i Nisaguie Flores Cruz
Delegades del Congrés Nacional Indígena de Mèxic. Recalquen la idea que no cal que "anem a ajudar-les, sinó que cadascú des d'on sigui se sumi a la resistència". Text de Jordi Campabadal i fotos de Júlia Molins.

IMPRESSIONS

16-18

Llengua, conflicte i lluita
Un article de Roger Campdelacreu i Queralt Badia, militants d'Endavant (OSAN). Il·lustració d'Eduard Sales.

Una planta a l'escriptori
Reflexió de Jordi Enèriz amb il·lustració de Maria Conill.

CRUÏLLA

19-21

Malestar compartit, eina de canvi
El reconeixement dels malestars i el seu abordatge col·lectiu són pràctiques cada vegada més centrals en l'activisme per l'habitatge, l'antiracisme i el feminisme. Un reportatge d'Irene Molina i Jordi Relano, amb il·lustracions d'Isabel Couchoud.

RODA EL MÓN

22-26

Jordània, el país dels refugiats
Un reportatge amb text i fotos de Pablo Castaño.

La revolta rider a Berlín
Andreu Jerez ens porta la veu dels repartidors de l'empresa Gorillas.

Els abusos al Sàhara Occidental
Anàlisi internacional de Nora Miralles, investigadora del Centre Delàs.

EXPRESSIONS

27-31

La narrativa ionqui de Jordi Cussà
Anaïs Barnolas repassa l'obra de l'autor del Berguedà. Amb foto de Marc Vila Puig i il·lustracions de KAP.

La Tercera Gran Reparació
Un relat de Javier Gil Jaime i una il·lustració d'Amaia Moran.

Ressenyes culturals
Música i llibres per Elena Maravillas, Ferran Riera i Àlex Romaguera.

INDIRECTA

32

Entrevista a Olimpia Coral Melo
Activista mexicana contra la violència digital. Lidera el Front Nacional per la Sororitat i la revista Time l'ha qualificat com una de les personalitats més influents del món l'any 2021. Preguntes d'Àlex Romaguera i fotografia d'Aitor Sáez.

Més que mil paraules

SIRA ESCLASANS @siraesca | Entre gener i setembre de 2021, a Catalunya, País Valencià i Illes es van executar 12.721 desnonaments per procediment civil, segons dades del Consell General del Poder Judicial, malgrat la suposada moratòria antidesnonaments per la COVID-19 del govern de Pedro Sánchez, vigent fins al 28 de febrer de 2022. A la imatge, desnonament de Fairouz, executat el 19 de juliol de 2021 al barri de la Barceloneta de Barcelona. Trenta persones van ser identificades.

Comunitat Directacoop

Tassa 'Directa'

Pots comprar la tassa a la botiga en línia:

directa.cat/product/tassa-directa/

subscriptores10 €

no subscriptores12 €

Il·lustració de Joan Manel Pérez @joan.manel

LES BARRAQUES QUE MAI VAN DESAPARÈIXER

En assentaments o de forma disseminada proliferen els infrahabitatges autoconstruïts per persones migrants a Barcelona, València, Tarragona o Alacant

Text: Jesús Rodríguez | @albertmartnez i Guille Larios | @La Directa
Fotografia: Sira Esclasans | @siraesca

No s'han erradicat els assentaments de barraques, malgrat que aquesta sigui una afirmació recurrent de les autoritats. En el cas de Barcelona, en els últims anys, el que s'ha produït és un desplaçament de les xaboles que hi havia al districte de Sant Martí fins a solars en desús i naus industrials de la primera corona metropolitana, en especial a municipis com Badalona, Montcada i Reixac, l'Hospitalet o Esplugues de Llobregat. “De la mateixa manera que quan es parla de persones que viuen al carrer hi ha el discurs institucional que la resta de municipis envien la gent a Barcelona, en aquest cas és a l'inrevés, Barcelona ha expulsat persones i famílies que vivien en assentaments i ha traslladat la problemàtica a municipis metropolitans”, ens explica Silvia Torralba, membre de l'associació Amics del Moviment Quart Món. Les dades són concloents: mentre al barri del Poblenou de Barcelona, tal com explica Quim Estivill, membre de la Xarxa de Suport als Assentaments, “de tant en tant, hi apareix alguna barraqueta o tenda

d'acampada, però no un assentament”, a la ciutat de Badalona proliferen campaments de xaboles a l'interior de naus industrials. Només als barris del Gorg i Sant Roc, la població barraquista supera les 400 persones.

Albert Sales, investigador de l'Institut d'Estudis Metropolitans i Regionals de Barcelona (IEMRB), afirma que “tenim la percepció subjectiva que el fenomen va a l'alça, però no ho podem objectivar”. El principal handicap és que no hi ha dades metropolitanes. “A Barcelona es va crear l'Oficina del Pla d'Assentaments Irregulars, anteriorment s'havia creat el SISFA per atendre a famílies d'origen roma. L'existència d'aquests serveis fa que a la ciutat de Barcelona es pugui comptabilitzar. Es van crear perquè hi va haver moviments socials i veïnals que ho van alertar, però no ha passat el mateix a altres municipis de l'àrea metropolitana”, adverteix Sales.

Barraques disseminades i assentaments mai han desaparegut del tot de les grans ciutats dels Països Catalans. De fet, es va confirmar un repunt del fenomen arran de la crisi financera del 2008 i se n'està detectant un auge encara sense xifrar des

de l'inici de la pandèmia. Oficialment, consten 41 ubicacions amb barraques a la ciutat de València, tres d'aquestes clarament visibles: una cinquantena de persones d'origen sahrauí viuen en un assentament de barraques dins del circuit urbà de Fórmula 1, ara abandonat; joves centreafricans habiten en xaboles a l'interior de la Garrofera, una antiga fàbrica de llet als afores de Benimaclet i un petit poblat d'origen romanès s'alça al barri de Sant Marcel·lí, paradoxalment, davant de les oficines de Serveis Socials. A Catalunya, i segons un informe elaborat pel Departament d'Interior el desembre de 2020, després del tràgic incendi amb cinc víctimes mortals a una nau del barri del Gorg de Badalona, existeixen “un mínim” de 37 naus industrials amb assentaments barraquistes.

En un treball de camp realitzat per la DIRECTA entre els dies 21 i 27 de desembre vam poder comprovar com el barraquisme es manté en diverses zones de Barcelona (barri de Vallcarca, muntanya de Montjuïc, districte de Sant Martí) i prolifera en tot el perímetre administratiu del terme municipal de la capital catalana. Sortint de la ciutat per la carretera de Collblanc, tot just passada

Una de les barraques construïdes en el perímetre de la subestació elèctrica de Collblanc, entre l'Hospitalet i Esplugues de Llobregat.

Cap administració té dades del nombre de barraques i assentaments de l'àrea metropolitana de Barcelona

A la ciutat de València hi consten 41 ubicacions amb barraques, una d'elles dins del circuit de Fòrmula 1 en desús

l'avinguda d'Albert Bastardas, afloren les primeres construccions de fusta, somiers i lones de plàstic. No s'estructuren en un campament, sinó que s'han alçat de manera disseminada en diversos solars en desús de l'Hospitalet i Esplugues de Llobregat. Nicolai, de 53 anys, en fa disset que viu de barraca en barraca en el perímetre de la subestació elèctrica de Collblanc. "A vegades, la policia ve i em fa fora, agafo les coses i em construeixo una nova barraca uns metres més enllà", es lamenta mentre s'escalfa la cara i les mans amb els tímids rajos de sol hivernals -l'acompanya un jove moldau que fa un any també es va construir una xabola a la zona. "Abans em dedicava a la ferralla, però ara estic malalt i només puc viure demanant diners al carrer", explica, mentre ens detalla que a les barraques properes hi viuen "bolivians, pakistanesos i africans".

Caminem uns centenars de metres en direcció oest. Resseguint el lateral de la ronda de Dalt i a l'altura del parc de la Solidaritat d'Esplugues de Llobregat hi trobem els terrenys de la masia de Can Cervera, on a simple vista albirem horts urbans, però si ens hi endinsem, comprovem que

també hi viu gent, en un fenomen híbrid que és cada cop més habitualment arreu de l'àrea metropolitana de Barcelona. Omar viu a una petita barraca entre canyes i matolls, a una zona amb molt pendent del terreny. "Em faltaria tenir-hi un petit terreny on cultivar", ens explica mentre assenyalava els conreus d'hortalisses dels veïns del seu entorn. Els horts amb residents nouvinguts són cada cop més habituals als municipis del Baix Llobregat, dels Vallesos i del Maresme, però també a la llera del Francolí, al polígon d'Entrevies de la ciutat de Tarragona, tal com ha documentat el geògraf Eduard Ferrer Torres en el treball *El fenomen dels assentaments informals a la Catalunya del segle XXI. El cas de la ciutat de Tarragona*.

És precisament en la llera d'un riu, el Besòs, on són cada cop més presents les barraques, tot just a l'altra banda del terme municipal de la ciutat de Barcelona. Resseguint la carretera de la Roca entre Santa Coloma de Gramenet i Montcada i Reixac es pot comprovar com, amb intencionada discreció, s'hi han construït barraques amb taulons, palets, grans lones, neumàtics i restes de llits. Algunes sobre els solars d'antigues in- ➤

» dústries que van abaixar la persiana; d'altres, camuflades en l'entramat dels horts veïnals. “Jo fa nou anys que hi visc, després que em desallotgessin d'un pis a Montcada. Aquí estic bé”, relata una dona de 53 anys, que hi resideix amb el seu company i una altra parella. “Hi vaig arribar la primera, però en els últims anys ha anat arribant més gent”, ens explica mentre assenyala les noves barraques que s'alcen en diferents punts de l'extens solar.

Un fenomen invisible

En el marc d'una roda de premsa de la tinent d'alcaldia de Drets Socials de Barcelona, Laura Pérez, convocada el 30 de novembre, després de la mort de dos adults i dues criatures en un incendi a un local de la plaça Tetuan, el consistori va donar la xifra actualitzada de 384 persones que viuen en 86 assentaments en solars i naus abandonades i 481 a l'interior de 105 locals okupats. La comissionada d'Acció Social, Sonia Fuertes, va parlar d'una certa estabilitat del fenomen i va destacar que el recompte és fruit d'una funció proactiva dels nous equips d'intervenció SISFA. Així i tot, va reconèixer que no poden saber si la situació empitjora en el conjunt de l'àrea metropolitana perquè no hi ha dades. En relació amb el sensellarisme i amb la gent afectada pels desnonaments, va detallar que els pressupostos de Barcelona han destinat 25 milions d'euros durant l'any 2021 a l'allotjament d'emergència de 1.700 persones, majoritàriament en hostals. Altres 3.000 persones resideixen en equipaments gestionats per l'administració i per organitzacions no governamentals. “Vaig començar de voluntària a Quart Món l'any 2006 i des d'aleshores algunes famílies han aconseguit deixar de viure en assentaments, però la majoria encara hi viuen, hi he vist néixer dues generacions”, exposa Silvia Torralba com a exemple de la cronificació de la impossibilitat d'accedir a un habitatge estable.

Des de la ciutat d'Alacant, Daniel Millor Vela, arquitecte i coordinador del projecte Asertos (una iniciativa de les entitats Quatorze i Arquitectura sin fronteras), critica que un dels grans problemes és que a l'Estat espanyol “no hi ha cap cens. Quan parles amb els poders públics, el discurs és que no hi ha xabolisme, cosa que és completament falsa”. Des d'Asertos han centrat esforços a tot el barri alacantí del Cementiri, no només a les xaboles, ja que han constatat que “hi ha gent que viu en infravivendes que són completament insalubres i estan fora del radar”. Amb l'entitat Quatorze, l'arquitecte també treballa en territori francès i assegura que des de l'administració tenen una mirada molt diferent: “Existeix una delegació interministerial que s'encarrega de cartografiar els poblats de barraques”. Les dades recollides per aquesta delegació es publiquen a la Plataforma Digital per a la Reabsorció de Poblats Xabolistes, i en l'actualitat certifiquen l'existència de 300 poblats de xaboles on viuen 16.000 persones, 8.000 de les quals a París i un miler a Marsella.

L'accés impossible a l'habitatge social

“Al ritme que es desnona la gent i que creix l'habitatge social mai hi haurà solució per les persones que estan en situació d'infrahabitatge. Si vens de solars o naus, no pots accedir a la mesa d'emergència. El problema és l'escassetat del recurs”. Aquesta és la contundent realitat que dibuixa l'investigador Albert Sales i que confirmen fonts municipals. “Una modificació del reglament d'accés a la mesa d'emergència, que seria quelcom que podríem plantejar, comportaria també un augment de recursos. Però no és una competència exclusiva de l'Ajuntament de Barcelona, ho és del Consorci d'Habitatge, on la Generalitat de Catalunya té una representació del 60%”, es justifica la comissionada Sonia Fuertes. El reglament actual descarta l'accés a l'habitatge d'emergència de qualsevol persona sense nacionalitat espanyola o sense permís de residència. No

només això, sinó que les persones o famílies aspirants han de demostrar que estan amenaçades de perdre l'habitatge on estan formalment empadronades i on consten com a titulars. A més, hauran d'acompanyar la documentació amb un informe favorable dels Serveis Socials.

Aquests filtres, vigents a la ciutat de Barcelona i a altres onze ciutats catalanes amb elevada concentració de població, veten la possibilitat d'accés a habitatge social de les persones migrades sense regularitzar i d'aquelles que viuen en assentaments, barraques o locals ocupats. “No tenir un

La majoria de casos es cronifiquen: qui viu en una barraca no pot optar a un habitatge de la mesa d'emergència

La llei d'estrangeria veta l'accés al treball i als recursos socials, i fa que el nou xabolisme sigui d'origen migrant

Sobreviure en les noves fronteres urbanes

Tot i ser un fenomen que es donava per desaparegut, els assentaments de població exclosa en l'infrahabitatge segueixen presents. Una de les seves característiques és la de la invisibilitat, perquè s'ubiquen en espais semiaïllats geogràficament i socialment. Ocupen els marges d'infraestructures viàries, ferroviàries o energètiques, polígons industrials en desús, solars amb façanes tapiades, a prop de deixalleries o de tallers de desballestament de vehicles, camuflats amb el barraquisme agrícola o bé en espais naturalitzats, al voltant de rius urbans, coves i grutes.

Sociòlegs com Neil Smith, un dels teòrics de la gentrificació urbana, apunten algunes claus per entendre com milers de persones migrades, aturades, precàries i sense sostre que habiten a "la nova frontera urbana" ocupen aquestes zones i barris degradats. Per Smith, aquest procés forma part de la lògica capitalista de generar "zones de desenvolupament desigual". Així, mentre unes zones s'elititzen i s'hi fan inversions d'alt valor immobiliari, artístic i cultural, d'altres es converteixen paral·lelament en zones de desinversió, creixement de la droga i la marginalitat avançada. Una mà d'obra sobrant, exclosa i discriminada que també omplirà les institucions penitenciàries. Amb missatges mediàtics i polítics com "netejar" o "recuperar" aquestes zones degradades, es justifica que futurs inversors les comprin a baix preu, les remodelin i desplacin aquesta població per extreure el màxim benefici de la venda.

percentatge adequat de vivenda social genera un sostre de vidre. El 20 % de la vivenda de lloguer hauria de ser social, però ara estem en un irrisori 1,5 %. Nosaltres proposem la construcció de vivendes assequibles en entorns vulnerats on hi ha un dèficit brutal d'habitatge i de treball, generant llocs de treball alhora amb la reforma o construcció dels habitatges", explica l'arquitecte Millor Vela. "Algunes famílies reclamen poder estar empadronades, poder arreglar l'espai i viure en condicions en el lloc on es troben mentre no tinguin un habitatge estable", és una de les reclamacions recurrents de les famílies que acompanya Silvia Torralba des de Quart Món. La cronificació del barraquisme fa que el "mentrestant" s'allargui en molts casos durant una o dues dècades i la dignificació dels espais esdevé un dels objectius prioritaris. Tot i això, Torralba reclama als municipis i a la Generalitat de Catalunya més inversions que ajudin a transformar: "Si es gestiona des de la mirada de Serveis Socials, sempre serà una tireta o un pedaç. S'ha de canviar d'arrel l'enfocament". ●

1. Barraca de Nicolai (53 anys, Romania) al costat de la subestació elèctrica de Collblanc (l'Hospitalet de Llobregat).

2. Barraca a la llera del riu Besòs, al municipi de Montcada i Reixac. Al fons es veu la cimentera Lafarge.

3. Un grup de nois ajuda un veí a construir la seva barraca dins d'una de les naus industrials del barri del Gorg (Badalona).

LES VEUS DE LES XABOLES

Conversem amb persones que malviuen en barraques autoconstruïdes al barri de Vallcarca de Barcelona, Esplugues de Llobregat i Badalona

Text: Jesús Rodríguez | @albertmartnez i Guille Larios | @La_Directa

Fotografia: Sira Esclasans | @siraesca

1

“**N**o estem orgullosos d'aquesta merda, no ens agrada gens viure així ni treballar en la ferralla. Tenim estudis i sabem fer altres oficis. Però no tenim una altra cosa. No ens han donat mai cap oportunitat”. És Florina, una mare de família d'origen romanès que viu a una de les barraques del barri de Vallcarca de Barcelona. En els darrers anys, la desaparició de part del nucli antic del barri per un cicle d'expropiacions i enderroc ha fet que s'hi concentrassin nombrosos solars buits. Molts d'ells reben ara diferents usos auto-gestionats per col·lectius.

En un d'ells, la família de Florina hi ha instal·lat un nucli d'infrahabitatges autoconstruïts. “No entenc què passa, nosaltres no som cap màfia. Ens ajudem per mantenir-nos units, protegir-nos i tirar endavant, perquè els joves no caiguin en la droga o l'alcohol i evitar tenir conflictes al barri. Tenim por que ens assenyalin i ens treguin això, que és l'únic que tenim”, explica.

La història de Florina és la de l'exclusió i la violència a la qual són sotmeses gran part de les persones novingudes: “Vaig arribar de Romania fa deu anys, acollida per uns familiars. L'única feina que podia fer era la ferralla. Ens vam instal·lar en un solar del Carmel, amb uns plàstics que ens protegien del fred. Amb una tempesta es va inundar tot i vam anar a okupar una oficina bancària buida

a Vallcarca. Al cap d'un temps, Desokupa ens va desallotjar, van pegar al meu fill, que va estar dues setmanes a l'hospital. No sabíem a on anar i vam acabar aquí. Tenim sort de l'ajuda de les persones del Sindicat”. Parla amb nosaltres el dia que les visitem de la mà de membres de l'Assemblea i del Sindicat d'habitatge de Vallcarca, col·lectius que les acompanyen en el seu difícil dia a dia.

Un veïnat de cases, pisos i barraques

Manu i Jose són dos d'aquests veïns. “La situació ens desborda, no podem assumir-ho tot. Però què podem fer si les administracions no se'n fan càrrec? Només ajudar en el que podem. Ens solidaritzem amb Lesbos, però no cal mirar a 3.000 quilòmetres d'aquí. Els camps de refugiades ja estan al barri”, critiquen.

Henry és un altre veí romanès del triangle de Vallcarca. “Som ciutadans de la UE, però no tenim NIE. No hi ha cites a Estrangeria, ni ofertes de treball, no tenim feina fixa ni cap possibilitat financera. És impossible sortir d'aquesta situació”, detalla. Malvivia en el mateix assentament que Florina fins que, amb l'ajuda del Sindicat, va aconseguir un pis al barri amb la seva família. “Intentem que l'okupació no sigui una eina només per a blancs de classe mitjana i amb estudis, sinó un recurs per a les més excloses”, explica Jose. “És un equilibri fràgil. Nosaltres sobretot fem de paraigua amb la policia, periodistes,

partits polítics i veïns contraris, que utilitzen aquesta imatge per dir que el barri és un pou de decadència sense llei. Inclús part del veïnat es victimitza, com si fossin ells els que viuen en aquesta situació. I ens pregunten: ‘Per què els meus fills han de veure una barraca quan van de camí a l'escola?’”.

Recorden com, el mes de novembre, un jove romanès va habilitar una barraca a un nou solar. “Alguns veïns i sectors neofeixistes van amenaçar-lo i van convocar una manifestació de rebuig” explica Manu. Dies després, Florina va fer una intervenció al Consell de Barri com a portaveu dels assentaments i va participar en una manifestació de suport als barraquistes sota el lema “Casa, pis o barraca, totes som veïnes de Vallcarca”.

Geografia urbana de l'exclusió

Florín ens rep amb un somriure mentre prepara en un càmping gas la mamaliga, el pa de blat romanès. Fa catorze anys que va arribar a l'Estat espanyol. Va treballar en el camp andalús i després va venir a Barcelona, on va treballar en un bar i posteriorment en la ferralla.

3

4

- 1.** Les mans de Florina. Vol mantenir l'anonimat perquè, arran de sortir en diversos mitjans de comunicació reivindicant els drets de les seves veïnes que, com ella, viuen en barraques, ha patit insults i vexacions, fins al punt que li han llençat objectes en creuar-se-la pel carrer i reconèixer-la.
- 2.** Florín a l'interior de la seva barraca, situada a un descampat a 300 metres del centre comercial Finestrelles d'Esplugues de Llobregat.
- 3.** Mamadou Keita al sofà de la zona comuna de la nau industrial on viu, amb altres companys, al barri del Gorg de Badalona.
- 4.** Batman mira la televisió des d'un dels matalassos que fan de sofà a la zona comuna de la casa abandonada on viu, a Badalona.

La seva barraca autoconstruïda en els terrenys que envolten la subestació elèctrica de Collblanc, a caball dels termes municipals de l'Hospitalet i Esplugues de Llobregat és una de les que passen desapercibudes en el perímetre d'aquesta instal·lació. Allà, a pocs metres de la masia de Can Rigal, conviu des de fa anys amb membres de les comunitats romanesa, marroquina i pakistanesa. “Ens ajudem entre nosaltres, encara que no ens entenguem. Aquí no ve ningú a ajudar o a preguntar, ni de l'Ajuntament, ni de Serveis Socials. A vegades ve la policia i em diu que he de canviar-me de lloc, perquè començaran les obres d'algun edifici, i em diuen a on em puc traslladar”, ens explica. “M'agradaria poder fer-me una petita economia i trobar una altra casa, perquè aquí no tenim aigua ni electricitat. Així i tot, soc pobre, però soc feliç, i per sort no tinc rates a la barraca”.

Un altre dels grans enclavaments barraquistes s'ubica entre els barris del Gorg i Sant Roc, a Badalona. Vuit naus industrials atrotinades concentren en el seu interior unes 400 persones d'origen majoritàriament subsaharià. A la nau del car-

rer Progrés hi viuen unes 150 persones en un gran trencaclosques de plafons de fusta que separen cada habitacle i dibuixen un petit poblat de barraques. Amb un grup de suport local han aconseguit dignificar l'espai, amb instal·lacions d'aigua i llum que fan la vida una mica més fàcil.

“Vaig venir de Gàmbia a les Canàries en quatre dies de pastera, després al CIE de València i finalment a Barcelona” ens explica Batman. És el nom artístic d'aquest cantant de reggae que fa més de dotze anys que viu a la zona. Va residir a una nau okupada a Via Trajana, al barri de la Pau de Barcelona, un espai que fou referent en esdeveniments de reggae underground. Quan la van desallotjar es va mudar a una nau del barri del Gorg de Badalona, tristament coneguda el desembre de 2020 pel devastador incendi que la va calcinar i on van morir cinc dels seus companys. “He treballat de mariner, de pescador, a un taller i de mosso de magatzem... Entre quatre ens podríem llogar un pis, però després de tants anys encara no tinc papers, ni permís de treball, ni assistent social”, denuncia. En la seva guerra particular, l'excalcalde de Badalona, Xavier

Garcia Albiol, es va negar a oferir-los qualsevol suport, va pressionar perquè no se'ls facilitessin informes de vulnerabilitat des de Serveis Socials i va enviar operaris municipals per instal·lar pilones d'acer a l'entrada de la fàbrica, per impedir de facto que hi puguin accedir vehicles per netejar els lavabos. “És una barbaritat posar aquestes pilones, si aquí hi hagués un incendi, no podrien entrar els bombers”, assenyala Drogba, un altre dels seus habitants arribat des de Guinea Conakry.

Ben a prop, al carrer d'Antoni Bori, parlem amb Mamadou Keita. Ens saluda afablement i ens convida a seure en el rebedor de l'antic magatzem de carn abandonat on ara viuen unes quaranta persones. Als baixos de l'immoble hi ha una dutxa que ocupen a tota hora els inquilins de la nau i més gent del barri que sobreviu en barraques disseminades. “Només hi ha un escalfador i hem d'esperar per dutxar-nos amb aigua calenta, sempre hi ha cua”, es lamenta. “De la meua família soc el que estic en situació menys estable. Allà les coses bàsiques no falten, a casa sempre hi ha hagut menjar, però jo m'he vist forçat a menjar de la brossa”, rememora amb certa mirada crítica sobre les aspiracions que tenia quan va decidir embarcar-se cap a Europa.

L'amenaça del foc

A la nau on viu Mamadou, quan van entrar-hi, van serrar les reixes de ferro de les finestres per evitar quedar atrapats en cas d'incendi. Són conscients que hi pot haver un accident, però no poden descartar un atac intencionat. No seria el primer. La matinada del 24 d'octubre de 2021, Adil i la seva companya dormien a una petita barraca al carrer Ciutat de Granada de Barcelona, formada per una tenda d'acampada i uns taulons de fusta. Ella es va despertar per les flames que cremaven el tendal i un guarda de seguretat de l'hotel que hi ha just davant els va ajudar a sufocar-les. Dues persones vestides de negre van fugir a correuita de la zona. Adil va provar sense èxit d'atrapar-los i posteriorment va denunciar els fets als Mossos d'Esquadra. Es dona la circumstància que la nit anterior un incendi va devastar un campament de barraques ubicat a la confluència de l'avinguda Meridiana i el carrer Tànger, a només uns 500 metres de distància. Set persones van haver de ser ateses pels serveis d'emergència. ●

LA HISTÒRIA DE LA **LLUITA** **PER UN SOSTRE**

Fa més de cent anys que diferents formes d'infrahabitatge com el barraquisme són l'única via de supervivència per a les nouvingudes que arriben a ciutats com Barcelona

Guille Larios | @La_Directa

L'infrahabitatge en el qual malviu gran part de la població no és cap fenomen nou. A ciutats com Barcelona, fa més de cent anys que les masses nouvingudes i pobres són empeses a habitar els espais de la forma més precària. El subarrendament, els passadissos, els soterranis, les rebotigues o els terrats també van ser pràctiques quotidianes durant gran part del segle XX.

Als voltants de l'any 1900, Barcelona va viure un boom constructiu i especulatiu fruit de la seva industrialització, arribant a multiplicar per cinc la població. Onades de treballadors i treballadores de tota Catalunya, sobretot de Lleida i Tarragona, i després de la resta de l'Estat espanyol, van arribar cercant feina a les fàbriques, així com en la construcció d'infraestructures com el metro (1921) o l'Exposició Universal dels anys 1888 i 1929.

A la publicació col·lectiva *Barraques: La Barcelona informal del segle XX* (2010), José Luis Oyón destaca com, entre 1914 i 1930, "l'encariment del preu del lloguer dificultava que les famílies nouvingudes i més pobres tinguessin accés a cases barates i un lloc a on viure". A *La lucha por Barcelona* (Alianza Ensayo, 2005), Chris Ealham esmenta alguns dels problemes d'habitatge d'aquells anys: "Només a la dècada de 1920 els preus van augmentar entre un 50 % i un 150 %. (...) En barris com el Raval, els blocs d'habitatges estaven subdividits entre vuit famílies. A les pensions i cases de dormir es llogaven llits per hores. En alguns establiments rudimentaris, els treballadors pagaven per dormir de peu, recolzats sobre cordes lligades d'un costat a l'altre en una gran habitació comunal".

Així, tal com passa avui dia, tot i la desmemòria, el barraquisme va ser una via de supervivència immediata i assequible per a moltes de les que arribaven a la ciutat en la precarietat més absoluta. En condicions sanitàries molt deficientes, sovint sense aigua ni electricitat, aquest fenomen representava la punta de l'iceberg, la cara més visible del greu problema de l'habitatge que es vivia a la ciutat.

Una forma de resistir

El barraquisme és una forma d'infrahabitatge, però amb característiques pròpies. És una construcció efímera, en un terreny on el barraquista no ha adquirit cap dret. La principal característica que ressalten els experts és que, quan es tracta d'un

fenomen extens, manté formes de suport mutu i reivindicacions concretes. A més, el creixement del nucli necessita un procés d'acord entre qui hi resideix i qui hi arriba.

El fenomen va anar en augment durant tot el segle XX. Termes com "Barracòpolis", d'Emili Mira, pretenien alertar sobre aquesta realitat creixent. Segons l'anuari estadístic de Barcelona, l'any 1914 hi havia 1.200 barraques i 4.950 habitants en assentaments com la Llacuna, Trascementiri o Somorrostro (un barri a on van arribar a viure 10.000 persones). L'any 1958, el Pla per la supressió del barraquisme, de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona, va comptabilitzar-ne 11.200. Altres fonts afirmen que la xifra era de 20.000 habitatges i calculen que fins a un 6 % de la població de la ciutat vivia en alguna forma d'infrahabitatge.

Quan un poblat de barraques creix acostuma a incorporar formes de suport mutu i reivindicacions

L'any 1958 es van comptabilitzar 11.200 barraques a Barcelona, abans del Pla per la supressió del barraquisme

Amb els anys també es van crear els barris de corees, edificacions de totxana autoconstruïdes en terrenys llogats o amb alguna mena de dret formalitzat. Roquetes i Torre Baró a Barcelona o Singuerlín a Santa Coloma de Gramenet tenen el seu origen en aquests nuclis autoconstruïts. Amb les lluites veïnals posteriors, van anar aconseguint subministraments i l'arribada del transport públic.

A la publicació *Barraques: La Barcelona informal del segle XX*, Maximiliano Díaz defensa que cal entendre la proliferació del barraquisme des de la manca d'habitatge assequible i per la mala planificació de les institucions municipals, que va generar una saturació del plànol de ciutat. I no vincular-ho exclusivament a la immigració. I és que, tal com passa avui dia, les persones migrades que arriben a la ciutat van anar a parar a aquests suburbis i van ser criminalitzades. L'any 1922, a més de sectors del lumpenproletariat barcelonès i de persones migrades de Lleida i Tarragona, el 60 % dels habitants de les barraques eren de fora de Catalunya. Per algú de Múrcia o Almeria era dos cops més probable residir en un infrahabitatge que per algú de València o d'Aragó, i cinc cops més probable que per algú català. Amb l'explosió barraquista dels anys cinquanta, les darreres en arribar foren treballadores de Castella, Galícia i Extremadura.

Ciutat planificada contra ciutat informal

"La necessitat irrecusable de fer de Barcelona una ciutat nova, que sigui l'escenari adequat per a l'Exposició Internacional pròxima, una ciutat que sigui grata a la vista del visitant, perquè es presenta davant dels seus ulls amb la plenitud d'una urbanització perfecta i ultimada (...). Així, s'ha ordenat l'enderroc d'innumerables barraques, visió repugnant de misèria i brutícia, que havien estat construïdes en diferents punts de la ciutat". Comissió Especial de l'Eixample, Ajuntament de Barcelona, 1927.

El barraquisme era un fenomen que preocupava a l'opinió pública, tot i que des d'un punt de vista de sanejament urbà i gairebé mai des d'una millora de la situació social o cultural. La burgesia i els mitjans de comunicació van atiar l'higienisme contra les barraques i van alertar de la constant amenaça en forma de focus d'infeccions que suposaven. Des d'aquesta perspectiva, Josep M.

Nucli barraquista
de La Perola de
Barcelona, el 5
desembre 1980.
/ ESTEVE LUCERÓN -
ARXIU FOTOGRÀFIC
DE BARCELONA

Martino i Francesc P. i Freixa publiquen l'any 1929 *Los aduaries de Barcelona*, el primer estudi detallat sobre aquests barris i que es convertiria en un text de referència sobre la matèria.

Entre els anys seixanta i setanta, les polítiques d'habitatge tardofranquista van fer enderrocar la majoria de barraques, molts cops sense oferir una alternativa residencial. D'altres van ser traslladades als nous polígons d'habitatge de les perifèries; blocs aïllats d'escassa qualitat constructiva i difícil accessibilitat com Bellvitge, Sant Roc o Sant Ildefons. A barris com la Mina, on es van reubicar les famílies del Camp de la Bota, la poca planificació urbanística, l'abandonament de les administracions i l'heroïna van generar barris marginalitzats. Aquest fenomen es definiria com a "barraquisme vertical" i es repetiria a ciutats de tot l'Estat espanyol. A Girona, 5.000 barraquistes de la muntanya de Montjuïc i les Pedreres van ser traslladats a la nova barriada de la Font de la Pólvora. A Tarragona, les riberes del riu Francolí i del polígon Entrevies acollien prop de 400 barraques. L'any 1973, aquella població va ser traslla-

A Girona, 5.000 barraquistes de la muntanya de Montjuïc i les Pedreres van ser traslladats a la Font de la Pólvora

L'any 1973, les riberes del riu Francolí i del polígon Entrevies a Tarragona acollien prop de 400 barraques

dada al barri de l'Esperança. El fenomen també es donaria a polígons d'habitatge com les Tres Mil Viviendas, a Sevilla; les Mil viviendas d'Alacant; les 613 Vivendes de Burjassot o La Coma, a València.

Però aquest desplaçament de la pobresa va ser possible amb altres estratègies. La historiadora urbana Mercè Tatjer apunta que "una de les qüestions menys tractades ha sigut la relació entre l'eradicació del barraquisme i la remodelació urbana en mans públiques i privades. És una relació que contraposa una ciutat informal amb una de formal i planificada". L'investigador en memòria obrera Marc Dalmau afegeix que ciutats com Barcelona "s'han nodrit de cicles econòmics i grans infraestructures i esdeveniments com les exposicions universals, el Congrés Eucarístic de 1952, el pla de la Ribera i el Passeig Marítim de 1965, el parc d'atraccions de Montjuïc de 1968, els Jocs Olímpics de 1992 o el Fòrum de les Cultures de 2004". I destaca com "aquests megaprojectes han intentat eliminar la ciutat informal i imposar una ciutat aparcador, que llueixi neta encara que sigui desigual, amagant aquestes formes de brutícia social". ●

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

commonscloud.coop

- ♥ Tecnoètic
- ♥ Programari lliure
- ♥ Cooperatiu

- ▶ oficina
- ▶ correu
- ▶ meet
- ▶ ERP

Allibera't dels #GAFAM per a teletreballar i comunicar-te
<hola@commonscloud.coop>

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57

serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPARTIDORA

Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaclet (València) | larepartidora.org

María de Jesús Patricio Martínez i Nisaguie Flores Cruz,

delegades del Congrés Nacional Indígena de Mèxic

“Quan els líders arriben
al poder se’ls oblida tot el
seu discurs anterior”

Text: Jordi Campabadal Graus | @jordicampag
Fotografia: Júlia Molins | @jly_photos

El Congrés Nacional Indígena (CNI) agrupa 43 pobles originaris que des de fa més de 25 anys caminen conjuntament a Mèxic. Dues de les seves delegades, Maria Jesús Patricio Martínez (més coneguda amb el sobrenom *Marichuy*) i Nisaguie Flores Cruz, van estar a Barcelona durant el mes de novembre acompanyant la Gira Zapatista per la Vida. Malgrat que Marichuy esdevingués una figura internacional l’any 2018 per ser la primera dona indígena candidata a la presidència de Mèxic, des d’un principi, deixen molt clar que la seva lluita no es basa en aix , sinó en l’organització col lectiva i des de la base.

Qu  implica avui dia ser dona indígena a Mèxic?

Nisaguie Flores Cruz: No és fàcil. Com a dones, i molt més com a indígenes, estem privades de moltes coses. Des del Congrés Nacional Indígena (CNI) intentem construir alternatives davant aquest sistema masclista i racista, lluitant per defensar els nostres territoris, homes i dones en un caminar conjunt. A poc a poc, les dones anem adquirint més protagonisme, participant de la presa de decisions. Però la realitat fora d’aquests espais  s que ens veiem privades d’absolutament tot. Per posar-te un exemple ben clar, tenim molts problemes a l’hora d’accedir a la salut. Davant una situació tan important per a la dona com és el part, moltes vegades ni tan sols podem expressar-nos amb la nostra pròpia llengua. Aquesta manca de drets s’estén a tots els àmbits de la vida.

María de Jesús Patricio Martínez: Ser dona indígena  s símbol de rebuig i abandonament. De no tenir dret a accedir a càrrecs, a opinar, a participar en l’organització d’aquesta societat. Històricament, no només les dones, sinó també els pobles indígenes hem estat exclosos de la presa de decisions. Ens han imposat una societat on els pobles originaris no hi hem pogut participar. Sempre han decidit i parlat per nosaltres. Aleshores, si als indígenes ens consideren de segona, a les dones que també ho som ens consideren de tercera. Aix  no ho volem ni ho podem acceptar. La dona indígena també té drets, mal-

grat que no s’estiguin respectant. Com a dones dels pobles indígenes existim des d’abans de totes les estructures d’avui. Exigim els mateixos drets que qualsevol altre.

Com neix el Congrés Nacional Indígena?

M. J. P. M.: El CNI neix l’any 1996, com a resposta a la crida que l’Exèrcit Zapatista d’Alliberament Nacional havia fet als pobles de Mèxic, perquè particip ssim en un fòrum nacional per posar en comú les diferents problemàtiques que pat em. All  ens vam adonar que hi havia una gran semblança entre totes aquestes, i que els diferents pobles compartíem una forma de vida similar, tot i que cadascú amb les seves arrels, llengua i cultures pròpies.  s en aquell moment quan decidim que era important dotar-nos d’un espai propi que fos com la casa dels pobles, per continuar conversant i esdevenint més forts conjuntament, en lloc de ser agredits i desposseïts per separat. Històricament, ja hi havia hagut alguns moviments similars, però nosaltres naixem d’aquesta manera, amb la voluntat de seguir caminant conjuntament. No som una organització, aquí ningú ve a dir als altres com s’han de fer les coses. Per nosaltres és fonamental que la presa de decisions sigui col lectiva. Quan estem junts som assemblea, i quan estem separats som xarxa. El CNI   la unió de totes les comunitats del territori que ens mantenim en comunicació constant per un caminar conjunt.

N. F. C.: El CNI és aquest lloc on podem reunir-nos els pobles per aixoplugar-nos conjuntament i plantar cara a tot l'espoli que patim les comunitats indígenes. És un espai per no estar a soles.

I quina és la relació que manteniu amb l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN)?

M. J. P. M.: Nosaltres ens constituïm concretament el 12 d'octubre de l'any 1996, amb la presència de la comandanta Ramona de l'EZLN. Les zapatistes també són part d'aquest caminar conjunt del CNI. Com a pobles originaris, l'Estat mai ens ha tingut en compte, però quan la nostra organització va irrompre se'ns acusava de no voler ser part de Mèxic. Davant d'això, la comandanta Ramona va lliurar una bandera mexicana al Congrés, simbolitzant que nosaltres també formem part d'aquest territori. Els pobles indígenes no ens volem separar, sinó tan sols viure amb dignitat i respecte per les nostres llengües, cultures i formes d'organitzar-nos. Es van dir moltes coses sobre nosaltres amb l'objectiu d'espantar els mexicans que no ens coneixien. Però el nostre lema ho diu tot: "Mai més un Mèxic sense nosaltres".

Passats 25 anys de la vostra constitució, a què continuen fent front els pobles indígenes de Mèxic?

N. F. C.: En l'actualitat, ens trobem davant de tota mena de megaprojectes que destrueixen els nostres territoris. Ja siguin gasoductes, termoelectriques, plantacions transgèniques o mineria. Si miressis un mapa que recollís les explotacions, veuríes com tot Mèxic està ocupat per aquestes empreses multinacionals. Hi ha comunitats que han estat desplaçades només per posar-hi un cen-

“

Els pobles indígenes no ens volem separar, sinó viure amb dignitat i respecte per les nostres llengües

Hi ha comunitats que han estat desplaçades només per posar-hi un centre comercial

tre comercial. Patim un espoli terrible i continuat. Ara mateix hi ha un paquet de megaprojectes del qual formen part el Projecte Integral Morelos, el corredor Interoceànic que passa per Oaxaca i Veracruz, o l'anomenat Tren Maia. Tot això sem-

pre deriva en les mateixes conseqüències pels territoris: militarització, narcotràfic, inseguretat... Darrerament, ens intenten seduir amb el discurs de l'energia verda o neta, com els parcs eòlics, suposadament millors que una termoelectrica o les nuclears, però que també fan malbé la terra. No en volem saber res. Demanem que ens deixin viure en pau a les nostres comunitats, com sempre hem fet.

M. J. P. M.: A mi m'agrada dir que existeixen dues classes d'espilis, els violents i els pacífics. Hi ha algunes comunitats que estan resistint de manera més directa, i en aquests casos la repressió es dona de manera descarnada. Ens trobem amb empresonaments, morts, desapareguts i femicides. I n'hi ha altres que són més silenciosos, mitjançant els programes que implementa el mateix Estat per anar modificant a poc a poc la tinença del sòl. Abans la terra no es venia, només es podia transmetre. Ara els hi fiquen al cap als joves que el desenvolupament és fer diners.

Es respecta la consulta a les comunitats a l'hora d'implementar aquests projectes tal com estableixen diferents lleis i tractats internacionals?

M. J. P. M.: El Conveni 169 sobre pobles indígenes i tribals de l'Organització Internacional del Treball, del qual Mèxic en forma part, estableix l'obligació de consultar prèviament les comunitats a l'hora d'implementar projectes que les afectin. Això no obstant, avui dia moltes d'aquestes consultes es realitzen fraudulentament, i s'asseguren el resultat amb falses promeses o assistencialisme abans de celebrar-les. Els qui estan malalts pels diners mai pensen en les vides de les comunitats. Utilitzen una aparença de legalitat per violar els nostres drets. Això és una mostra de com ens veuen. Per ells no som més que una font per omplir-se les butxaques. I nosaltres estem profundament preocupades per tota aquesta destrucció i devastació de la terra, a la qual alguns anomenen desenvolupament.

L'arribada del govern d'Andrés Manuel López Obrador ha suposat algun canvi en aquest sentit?

N. F. C.: Rotundament, no. Tot i que ell va arribar amb un discurs de defensa del poble o les comunitats indígenes, fins avui no ha estat així. És el mateix que ha passat sempre amb tots els governs, siguin del signe que siguin. Encara és hora que els qui es diuen d'esquerres donin suport a les lluites dels pobles indígenes. A nosaltres sempre ens ha tocat resistir. Personalment, he de dir que a vegades el president fa unes representacions dels pobles originaris que em semblen una burla o folklorització, quan la realitat que patim és molt violenta. Justament, en els primers dies d'aquesta presidència van matar Sami Flores, un company indígena nàhuatl que s'oposava al projecte energètic Integral Morelos.

M. J. P. M.: Fins avui, res del que pregonaven en campanya s'està complint. Com diu la meua companya, va ser a Morelos on justament Sami Flores va parlar directament amb el president, advertint-lo del que estava passant amb aquell projecte. Dies després, assassinaven el nostre company, que també formava part del Congrés

Nacional Indígena. Aquesta és la nostra realitat. Tenim altres companys desapareguts, per exemple, els dotze indígenes yaquis que s'oposaven a la construcció d'un gasoducte sobre el seu territori. Els de dalt no tenen un interès real per protegir les nostres comunitats. Nosaltres existim des de molt abans que tots aquests governs, i amb ells o sense, ens toca seguir lluitant. També vull deixar clar que la meua intenció no és dir que els qui han precedit l'actual president han estat millors. Però no sé què passa amb les bones intencions, que quan els líders arriben al poder se'ls oblidat tot el seu discurs anterior. Els interessos capitalistes acaben prevalent per sobre de qualsevol altre fet.

I què us sembla la demanda que López Obrador va llançar exigint a l'Estat espanyol unes disculpes per les atrocitats comeses durant la "conquesta" i la colònia?

M. J. P. M.: Nosaltres pensem que ara mateix hi ha coses més importants. La nostra voluntat és anar teixint xarxes amb les lluites i territoris d'arreu. Avui, l'enemic comú és el capitalisme. Organitzar-nos conjuntament davant d'aquest és la nostra prioritat, per damunt d'aturar-nos a analitzar el passat. Encara que siguem de diferent color, patir l'atac d'un mateix sistema ens fa iguals.

Com veieu el paper del zapatisme en el Mèxic actual?

N. F. C.: Actualment, els zapatistes continuen sent els germans i germanes del Congrés Nacional Indígena. A vegades ens han dit que són com els nostres germans grans. Són molts anys de caminar conjuntament. Ells són qui ens han convidat a acompanyar-los en aquesta Gira per la Vida. Tant les zapatistes com nosaltres som una veu més de totes les lluites i resistències de Mèxic. Des de fa més de 25 anys hem après molt els uns dels altres, i així continua sent avui.

M. J. P. M.: Quan l'any 1994 va irrompre l'EZLN, allò va significar una sacsejada per Mèxic. Es tracta d'un moment molt important per la lluita dels pobles, ja que aleshores semblava que els indígenes no érem més que folklore o objecte de museus. En aquell moment just entrava en vigor el Tractat de Lliure Comerç de l'Amèrica del Nord (Nafta), i l'aparició de les zapatistes ens va fer visibles davant aquesta realitat. Des de llavors,

Existim des de molt abans que tots aquests governs, i amb ells o sense, ens toca seguir lluitant

No demanem que vingueu a Mèxic a ajudar-nos, sinó que des d'on sigui cadascú s'uneixi a aquesta resistència

han inspirat moltes altres formes de lluita: de les dones, camperols, joves, treballadors... Penso que és una sort tenir-los a Mèxic. És per aquest motiu que els considerem els nostres germans grans. Les zapatistes sempre compleixen la seva paraula. El que diuen, ho fan. També han estat els qui ens han donat força i esperança per continuar avançant en els moments més complicats. Anem aprenent de la mà, caminant conjuntament com a pobles. L'EZLN continua sent avui com un motoret que dona força i vida per allà on passa, deixant la seva petjada zapatista arreu.

Quin ha estat el principal missatge que heu volgut transmetre durant aquesta Gira i quins aprenentatges us n'emporceu?

N. F. C.: El propòsit de la Gira per la Vida era explicar la nostra lluita. Nosaltres defensem els mars, els rius, l'aigua, els aliments, l'aire, i fins i tot el sol. Al cap i a la fi, tot això és la mateixa vida. A tots aquests megaprojectes, a aquest sistema capitalista i patriarcal, només els interessa la mort. El seu objectiu és acabar amb tot el que nosaltres defensem i som. Si hem vingut fins aquí, és per compartir i conèixer. Per mirar-nos als ulls i escoltar el que tenim per dir-nos els uns als altres. Hem arribat per explicar, però també per aprendre. Cal que entre totes anem teixint xarxes conjuntes de resistència. Malgrat que estem en diferents geografies, podem establir moltes maneres de donar-nos suport les unes a les altres. A vegades, des dels nostres territoris, oblidem que aquí també esteu lluitant per moltes coses. Cal que totes les que estem en resistència, sigui a Amèrica o a Europa, ens unim davant l'adversitat.

M. J. P. M.: Com bé ha explicat la meua companya, l'objectiu era venir a donar la nostra visió del que significa per a nosaltres el desenvolupament. Aquesta Gira ens ha permès explicar, des del rovell de l'ou dels anomenats països "desenvolupats", que nosaltres no estem d'acord amb aquest progrés que desposseeix, mata i assassina. Un desenvolupament que lesiona no pot ser bo. Aquesta suposada evolució està danyant tot el que dona vida a una comunitat, com la natura o l'aigua. Si un riu s'emmalalteix, també nosaltres emmalaltirem. Vivim de forma col·lectiva amb la nostra gent i la terra. Si aquesta mor, nosaltres també. El planeta potser continuarà, però la humanitat no pot seguir d'aquesta manera. Com a pobles, sabem cuidar la terra, l'aigua, les plantes, els animals, però ens trobem sempre en enfront d'algú que pensa abans en els diners que en tota aquesta vertadera riquesa. Volem fer xarxa amb lluites i resistències que existeixen aquí. No demanem que vingueu a Mèxic a ajudar-nos, sinó que des d'on sigui cadascú s'uneixi a aquesta resistència. Des de l'àmbit local fins al global. Encara que a Mèxic ho visquem de manera més violenta, al final totes patim les mateixes agressions. Anhelem continuar vivint, i això només serà possible organitzant-nos des de baix per acabar amb aquest sistema de mort. ●

a doble espai

Si la llengua és conflicte, fem-ne lluita

En el moment en què els usos socials i coneixements lingüístics es veuen afectats, la resposta ha de ser el conflicte, estretament relacionat amb factors polítics i socials

Roger Campdelacreu, estudiant de Filologia Catalana
Queralt Badia, correctora i assessora lingüística
 Militants del grup nacional de Llengua d'Endavant (OSAN)

Avui dia, el debat sobre la llengua és manifest en diversos espais amplis i des de diverses posicions, com s'ha vist les darreres setmanes amb la sentència que carrega contra la immersió lingüística imposant el 25% de classes en castellà. La mobilització convocada pel SEPC a Canet de Mar i la convocada per Som Escola a Barcelona, totes dues per defensar l'escola en català, en són exemples. Alhora, els partits de l'ala dreta espanyolista responen comparant la immersió lingüística amb la segregació racial als Estats Units i fins i tot han gosat inventar conceptes com "franquisme a la catalana". Tot i l'ofensiva explícita de l'Estat espanyol contra el català, surten veus que s'erigeixen en àrbitres del conflicte i argumenten que la defensa del català no s'ha de polititzar, i que la solució ha de ser articular una resposta de consens i des d'una suposada neutralitat de la llengua. La nostra pregunta és: quina neutralitat i consens es poden articular davant d'unes estructures d'estat que persegueixen i minoritzen, amb una clara voluntat uniformitzadora i assimiladora, tota expressió diferent de la seva?

Sota l'atac directe dels qui disparen contra la immersió lingüística, o des de la posició que asenyala l'ús del català com a excoient o reivindicant una falsa neutralitat a favor del consens, se'ns acusa, a aquells qui defensem la llengua, de provocar i desitjar l'existència de conflicte, i s'ignora que és quan hi ha contacte entre llengües i una és dominant sobre l'altra que té lloc la minorització i neix el conflicte. Així és com s'espolsen tota responsabilitat o s'erigeixen, amb el dret d'acusar els qui volen trencar aquest suposat consens. Seguint aquest camí, tota proposta que entengui les llengües deslligades de les seves funcions socials, de pertinença i cohesió, estarà afavorint el procés de substitució lingüística. Per contra, la nostra lectura és que, en el moment en què els usos socials i coneixements lingüístics es veuen afectats, la resposta ha de ser el conflicte, estre-

Cal fer créixer les estructures populars d'aprenentatge de la llengua i garantir que siguin espais segurs de socialització en català

tament relacionat amb factors polítics i socials. L'error ha estat que les institucions catalanes neguin l'existència d'un conflicte lingüístic i deixin de banda la dimensió política i social de la llengua, mentre davant teníem ministres com Wert, que feien explícita la voluntat d'espanyolitzar els catalans. És en aquest sentit que cal repolititzar la llengua i defensar-la des del conflicte, i reivindicar-la com una eina de lluita.

L'experiència dels anys de polítiques de consens sense abordar la dimensió política ha conduït a

l'estat actual, en què el català segueix sent discriminat, perseguit i en emergència lingüística. Les mesures per revertir-ho, centrades en qüestions mediàtiques del moment -com si hi ha més o menys presència del català a les plataformes audiovisuals-, no han reflectit qüestions com la necessitat de donar més eines a les escoles o assegurar que, a tot el territori catalanoparlant, sigui un requisit el coneixement de la llengua i es garanteixi que sigui vehicular a totes les administracions. Però cal fer un pas més: la normalització lingüística buscada des de negociacions i decrets no és suficient quan ens trobem davant d'unes estructures que, de manera desacomplexada, volen uniformitzar tot el territori de l'Estat espanyol.

La defensa del català s'ha de pensar des del fet col·lectiu, no s'han d'acceptar decrets imposats i no s'han de demanar concessions per poder-lo utilitzar. I quin paper tenim com a militants dels moviments socials i els espais populars? Massa sovint, més del que voldríem, ens trobem en la situació d'haver de reivindicar el català com una llengua de les classes populars. Ens esforcem a

ta!

/ EDUARD SALES
@eduardsales

trobar elements que justifiquin una aparença de llengua obrera, del poble, amb l'objectiu de desmentir aquella acusació que sona i ressona, segons la qual el català és la llengua de la burgesia, i que té l'objectiu de dividir el que per nosaltres és indistricable: la lluita per l'alliberament de classe, nacional i de gènere.

Per això cal que plantegem el conflicte lingüístic en la forma com s'expressa en la lluita laboral i sindical, o en la lluita pel dret a l'habitatge, a una educació a l'abast de tothom o contra la repressió. En els espais populars es viuen situacions que fan evident el conflicte lingüístic, com quan la llengua d'una assemblea és el català i es canvia al castellà perquè una persona o més d'una es dirigeixen en aquest segon idioma, o quan s'explicita que no s'entén el català. Per evitar que aflori aquest conflicte i a conseqüència de cert acomplexament, es disfressa el canvi d'idioma d'una qüestió d'educació i respecte, tal com reflectia l'informe de Plataforma per la Llengua. Aquest fet queda molt reproduït en espais amb molta diversitat lingüística on es reforça que el català no sigui considerada una llengua útil. Davant d'aquests conflictes, hi ha experiències dels moviments populars, com les persones "xiuxiuejadores", que seuen al costat de qui no entén o té dificultats per entendre el

En els espais populars es viuen situacions que fan evident el conflicte lingüístic, com quan la llengua d'una assemblea és el català i es canvia al castellà

català i que s'encarreguen de fer una traducció simultània a cau d'orella, o bé les "escoletes", que són estructures populars que han sorgit a alguns barris per garantir l'aprenentatge del català. En aquesta línia, és fonamental i urgent guanyar la batalla ideològica que ens permeti situar, sense por, la desigualtat del català respecte al castellà, i, per tant, l'opressió lingüística que patim. Una relació que es reproduïx en els diferents espais de lluita en què participem. En els sindicats d'habitatge, en els espais feministes, antifeixistes i an-

tiracistes, el català no té condició de la llengua vehicular arreu del territori, i menys especialment en les zones urbanes més poblades. I no pas perquè sigui considerada una llengua de les capes benestants, i el castellà una llengua de les classes populars: la realitat és molt més complexa i, avui, la militància dels espais populars i de lluita prové de diversos països i realitats lingüístiques. És la foto d'uns Països Catalans on es parlen més de 300 llengües.

És per això que, com a militants, hem d'incloure la defensa de la llengua en la lluita per una vida digna de les classes populars. Més concretament, la nostra capacitat d'actuar ha d'encaminar-nos cap a crear i fer créixer les estructures populars d'aprenentatge de la llengua i garantir que siguin espais segurs de socialització en català, sense judicis, construïts des de l'acompanyament i el treball conjunt; espais on se superin les barreres lingüístiques per poder compartir la llengua, i que sigui el vehicle de cohesió que permeti relligar la classe treballadora.

Hi ha qui s'esforça a ignorar tota aquesta càrrega política i el potencial revolucionari que té la llengua perquè vol plantejar-la com un fet abstracte que hi ha al voltant nostre, com si fos intangible, natural i una mera eina per comunicar-se. Alliberar la llengua d'aquesta idea és necessari per situar les funcions socials al centre de tot procés de socialització dins d'una comunitat i fer-ne una eina potent de cohesió social, així com per allunyar-se de les concepcions identitàries de blocs de parlants. Intervenir col·lectivament en aquest sentit, reforçant l'ús social, teixint comunitats des de l'articulació en català, és la manera d'augmentar el consens i la cohesió de la societat, així com garantir-ne els drets i llibertats dels seus parlants i aconseguir la plena normalitat lingüística. En definitiva, de blindar la llengua. ●

pàgina oberta

Una planta a l'escriptori

Jordi Enèriz Paredes | @JordiVerns
Educador ambiental

El vocabulari d'una ciència com l'ecologia s'ha popularitzat molt entre la societat, en paral·lel a com aquesta ha identificat la transcendència socioambiental de les pertorbacions ecològiques que provoquem dia sí, dia també. *Biodiversitat* seria un d'aquests mots que han depassat l'àmbit acadèmic per ser ja un concepte essencial dels argumentaris del moviment ecologista i, cada cop més, de la població en general.

El concepte *biodiversitat* fa referència a la riquesa d'espècies diferents d'un territori considerant també llur abundància relativa: els ambients més diversos són els que tenen més espècies semblantment representades. Nombre d'espècies i nombre d'individus de les espècies, això determina la biodiversitat que, segons l'obertura del zoom amb què l'estudiem, es fixarà en gens, espècies o ecosistemes.

L'estatunidenc Edward Osborne Wilson, que moria precisament el 26 de desembre de 2021, fou el biòleg que introduí i popularitzà el concepte *biodiversitat*. Wilson era mirmecòleg, és a dir, entomòleg especialitzat en l'estudi de les formigues. Determinà centenars de noves espècies i demostrà com les colònies d'aquests insectes empraven les feromones per comunicar-se i organitzar-se. Wilson mirà força més enllà de les formigues i també va ser un

científic compromès amb la defensa de la natura. Defensar la natura equival a prevenir les pertorbacions que provoquem sobre els cicles naturals, protegint així la bona salut ecosistèmica de l'entorn i reduint l'empobriment de la biodiversitat.

Travessem la sisena extinció massiva d'espècies que afecta el conjunt de la biosfera. N'hi ha hagut cinc de prèvies en diferents episodis de la història de la Terra. La sisena, però, té els seus orígens en l'activitat humana. A l'informe "Estat de la natura a Catalunya 2020", elaborat per l'Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat de Catalunya, es desprèn que en els darrers vint anys, els vertebrats i les papallones autòctones han vist com es reduïen de mitjana el 25 % de les seves poblacions. Les causes d'aquest empobriment són múltiples: l'hegemonia del model agrari intensiu, l'augment de la superfície forestal en detriment dels espais oberts, l'absència de boscos madurs, l'expansió d'espècies exòtiques invasores, la situació desfavorable en què encara es troben el 40 % dels rius i zones humides del Principat, la sobrepesca a les zones costaneres i la forta pressió humana sobre el litoral.

I tot plegat, recordem-ho sempre, en el conegut context global de canvi climàtic. Mala peça al teler.

La protecció de la biodiversitat pot justificar-se (cal fer-ho?) sota criteris purament egoistes, com ara l'obtenció de recursos, el manteniment de la pol·linització o el control de plagues, per citar-ne alguns. Tanmateix, amb la crisi sanitària provocada pel coronavirus SARS-CoV-2, la conservació de la diversitat biològica esdevé un factor preventiu de primera magnitud per evitar futures pandèmies. És una qüestió poc comentada: la pandèmia de la COVID-19 és, de fet, una derivada més de la crisi ambiental global que patim. D'entrada, recordem que l'origen del SARS-CoV-2 és zoonòtic. Les zoonosis són malalties infeccioses que ens afecten, però que provenen d'altres espècies. Un medi natural robust i en equilibri garanteix un control natural a l'aparició de patògens que poden afectar els humans. Podríem dir que la biodiversitat actua com a filtre natural a la propagació del patògen: si la biodiversitat és alta, el patògen infecta espècies on no pot prosperar, tot dificultant-ne d'aquesta manera la propagació. La biodiversitat esdevé

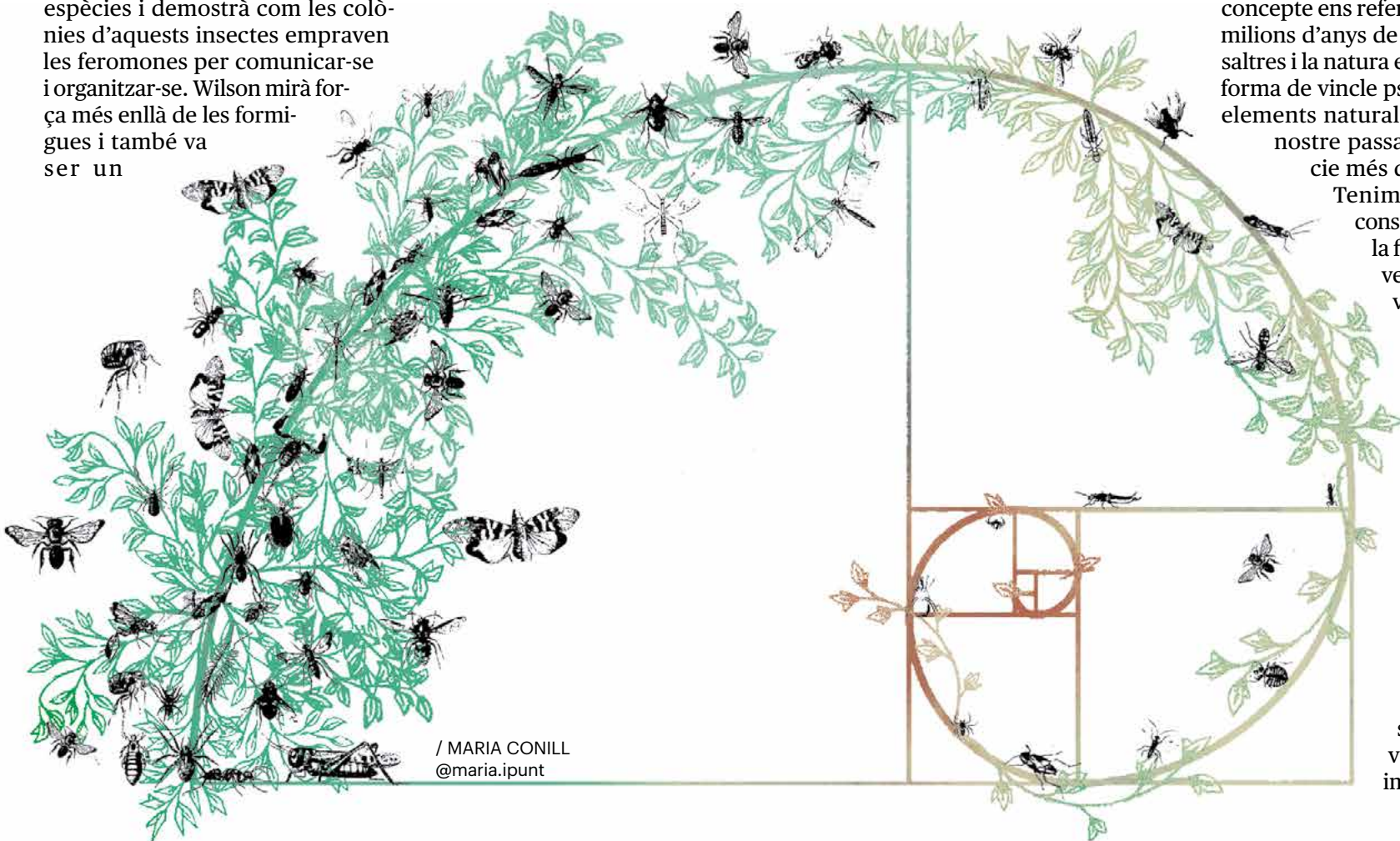
“

La pandèmia de la COVID-19 és, de fet, una derivada més de la crisi ambiental global que patim

així la mascareta natural a l'avenç del patògen. Lògicament, la penetració més estesa de persones en espais forestals selvàtics per desforestar, per guanyar sòl agrícola o de pastura o bé per obrir explotacions mineres, aproxima el patògen als humans.

I tanquem. Edward O. Wilson també reelaborà el concepte antropològic de *biofilia*. Sota aquest concepte ens referim a la petja que milions d'anys de relació entre nosaltres i la natura ens han deixat en forma de vincle psicològic amb els elements naturals, un record del nostre passat com una espècie més del medi natural.

Tenim plantes als balcons o a l'escriptori de la feina. Necessitem veure *verd* al nostre voltant que ens evoqui, inconscientment, el nostre lligam amb la natura. La pregunta que haurem de fer-nos és si el nostre lligam biofílic amb la natura acabarà reduint-se al Pothos que tenim a la prestatgeria de casa mentre l'erosió de la biodiversitat segueix imparabile. ●

/ MARIA CONILL
@maria.ipunt

/ ISABEL COUCHOUD
@elisabasilisa

Malestar compartit, una eina de canvi

El reconeixement dels malestars i el seu abordatge col·lectiu són pràctiques cada vegada més centrals en l'antiracisme, el feminisme i l'activisme per l'habitatge

Irene Molina | @lugaracogedor
Jordi Relano | @j_relano

Que el darrer programa de La Marató de TV3, celebrat el 19 de desembre, girés entorn de la salut mental és indicador que reconeixent aquesta realitat a poc a poc està permeabilitzant en l'imaginari públic. Sobretot paraules com *estigma*, *pandèmia* o *aïllament* van repetir-se durant un programa que va tenir menys en compte els determinants socials de la salut, i que va passar molt de puntetes sobre els eixos d'opressió i discriminació causants de moltes situacions de patiment. Malgrat que el malestar pugui tenir causes múltiples i arrels col·lec-

tives, diferents veus i col·lectius dins l'activisme en salut mental coincideixen a assenyalar les causes socials i hi sumen la denúncia del tractament psiquiàtric propi de la medicina ortodoxa occidental.

Sense negar aspectes biològics del malestar, el psicòleg i autor del llibre *Pájaros en la cabeza* (Virus Editorial, 2021), Javier Erro, assenyalava la medicalització o la patologització basada en el biologicisme com una ideologia. "Pensar que l'únic factor rellevant és el biològic acaba reduint el malestar a uns pocs factors i no consideren la complexitat que té", explica Erro. Laura Sicília, membre d'Activament,

una associació constituïda per persones amb una situació de patiment psicosocial o amb diversitat mental i dirigida a aquestes, afegeix que "la medicalització pot derivar en cronificacions causades per una absoluta negligència o mala praxi o per una societat que et deixa de tractar com una persona igual". La cronificació comporta, de vegades, situacions de precarietat on persones amb situacions de dependència han de viure amb pensions de discapacitat que amb prou feines arriben als 400 euros. La confederació Salud Mental España recull que el 2017 estaven a l'atur el 85% de les persones amb »

» grau de discapacitat en salut mental a l'Estat espanyol. A Catalunya, Idescat xifrava aquesta franja de població en 25.000 persones el 1998 i en 118.000 el 2020.

La situació actual de pandèmia ha emfasitzat la importància del context i de les condicions materials sobre les emocions, així com l'abordatge col·lectiu dels malestars. Salut Entre Totes és un col·lectiu que es reuneix al Banc Expropiat, a Barcelona. Es defineixen com un laboratori on conèixer i explorar la salut a la comunitat. Anna Puig, membre del col·lectiu, explica que “vivim en una societat molt individualista i el suport mutu dona la seguretat, el benestar, la certesa que no estàs sola.” Segons l'activista, “ens importa com estem i per quines situacions estem passant”. Puig considera que les discriminacions i les opressions són “factors que generen patiment” i assenyalava la medicalització de molèsties i malestars que, considera, necessiten un altre tipus de cures que també impliquen fer xarxa i socialitzar el coneixement.

Grups d'ajuda mútua en salut mental

En un context on les crisis s'encaenen, els espais de cures, suport mutu i empoderament comunitari guanyen centralitat al si dels activistes i permeten fer front des de l'acció col·lectiva al malestar emocional i al provinent de causes estructurals. Des dels col·lectius en primera persona en salut mental, els espais on compartir experiències entre iguals i la resposta que reben els malestars són centrals. Sovint els espais de suport més intensiu reben el nom de GAM o grups d'ajuda mútua. Des d'Activament els defineixen com a espais segurs i independents del sistema públic de salut on construir benestar i empoderament des de l'horitzontalitat, l'auto-gestió i el saber experiencial. “En els espais institucionals no podem escapar de les relacions jeràrquiques ni de les lògiques de poder”, explica Laura Sicília. Des de la

xarxa GAM València, Raül Escibano afegeix que un GAM és un espai entre iguals “on ningú mana a ningú i tampoc es jutja”.

En la seua opinió, el suport “ajuda més que una simple pastilla” i de-

fensa que també cal suport psicològic i social.

Els GAM en salut mental s'han estés davant de les necessitats que el sistema institucionalitzat de salut no cobreix. Des de 2011, Activament n'ha generat divuit a Catalunya, on també en sumen d'altres entitats en primera persona com

Radio Nikosia, Insania, Matissos o la Federació Salut Mental Catalunya, originada per familiars de persones amb diversitat mental o situacions

de patiment psicossocial. Al País Valencià, a

Catalunya i en altres territoris de l'Estat espanyol, les entitats crítiques en primera persona s'agrupen dins de l'Orgull Boig, una confluència que denuncia, des de 2018 i amb un enfocament interseccional, la psiquiatrització, la individualització del malestar o el reduccionisme biomèdic. També assenyalava l'estigmatització i la vulneració de drets al model d'atenció hegemònic que, explica Laura Sicília, apareixen amb molta intensitat en els GAM i que no s'entenen com a associades a tenir un diagnòstic de trastorn mental.

Suport comunitari

El malestar emocional té causes assenyalades per diferents activistes i pot derivar en problemes de salut mental. El suport mutu davant del

malestar en travessa molts i s'assenyalava com a fonamental per millorar les condicions materials de les persones. Els ponts entre la resta d'activismes i l'activisme en salut mental són relativament recents, però agafen força.

El 2019, Micaela Mahi va coordinar un programa a Radio Nikosia amb participació del Sindicat Popular de Venedors Ambulants. Es va centrar en la riquesa de les vides que no arriben a Europa, en l'intercanvi o en les desigualtats. Per a Mahi, el suport mutu és “fonamental en qualsevol procés d'empoderament” i recalca que la cohesió naix del vincle interpersonal. Des de la seva experiència, la interacció entre circumstàncies vitals i salut mental és clara: “Com pot no repercutir el context? El context fa que es creï la depressió, les frustracions o les crisis”.

/ ISABEL COUCHOUD
@elisabasilisa

El Sindicat Popular de Venedors Ambulants de Barcelona es va concebre fa sis anys com a refugi pels venedors ambulants i persones migrades, des de l'autoorganització i la solidaritat. "En el Sindicat, el nostre primer valor és actuar com a comunitat, el bé del col·lectiu és el bé individual", assegura Aziz Faye, que n'és portaveu. "Estem convençuts que hem de cuidar la nostra salut mental i emocional. Som un col·lectiu que ha patit molt i aquests patiments els transformem en lluita", afegeix.

El suport mutu també transforma des de la microeconomia. La Comunitat Auto Financera (CAF) de Dones del Penedès el construeix en socialitzar la capacitat d'estalvi i cooperar per garantir el dret al crèdit. La CAF crea un espai "d'empo-

derament i de creació de memòria vers l'entorn, fent gestió d'emocions i vincles feministes". Anna Castellana, membre del grup, valora la confiança de pertànyer a una comunitat de dones que s'autofinança des de la proximitat i en consens. "La CAF ens ensenya a moure l'economia quotidiana d'una manera que individualment no sabríem gestionar" assenyala Teresa Planas, activista, "tenint present que el bé de la comunitat és més important que l'individual".

Salut, lluita per l'habitatge i feminisme

Des de la Plataforma d'afectades per l'habitatge i el capitalisme del Baix Montseny, Júlia Hosta assenyala l'angoixa

i l'ansietat com els principals malestars de persones afectades per situacions de vulnerabilitat extrema. Entre 2008 i 2019, gairebé 700.000 persones van ser desnonades als Països Catalans. Per a Hosta, "el sistema de dominació ens empeny a vides individualistes, que ens fan

oblidar la comunitat i ens aïllen". "Entendre que el que t'està passant a tu és compartit per altres persones i que no és culpa teva que un banc et desnoni és suport mutu", conclou Hosta. Segons l'informe "Emergència habitacional, pobresa i salut" (2020) de la PAH Barcelona, l'Observato-

ri DESC i l'Agència de Salut Pública, el 88% de les dones i un 71% dels homes en situació d'emergència habitacional "tenen una mala salut mental".

El 88% de les dones i un 71% dels homes en situació d'emergència habitacional "tenen una mala salut mental"

L'Assemblea d'afectades pel masclisme i el patriarcat de Manresa (AAMAS), sorgida del moviment per l'habitatge de la capital del Bages, promou la creació d'espais d'acompanyament en casos de violència masclista i recursos comunitaris que no generen dependències. El col·lectiu advoca per transformar les relacions de desigualtat i opressió i per fer xarxa des de l'autogestió i el suport mutu amb l'objectiu d'afrontar el sistema patriarcal i l'aïllament. L'any 2021 es van produir trenta feminicidis als Països Catalans, la punta d'un iceberg de violències i de patiments. "La salut mental és una qüestió que travessa el col·lectiu de forma constant" expliquen des d'AAMAS "pel trencament emocional i psicològic amb què arriben moltes companyes; casos de depressió o psiquiàtrització en què hi ha hagut una revictimització per part de les institucions per la seva neurodiversitat o l'estat circumstancial de la seva salut mental". El suport mutu, dins AAMAS, guanya centralitat com "una forma de fer, de militar i de fer política des de la comunitat, per desmantellar l'estat capitalista, patriarcal i racista". Consideren que la situació de desgast i devastació de la salut mental de la classe treballadora, especialment en dones i persones migrants, hauria de ser una qüestió política de primer ordre, "perquè sí que tenim capacitat d'actuar sobre l'aïllament, la sensació de desemparament, de por i d'inseguretat, combatent l'individualisme salvatge que les alimenta".

Membre de GAM València i de l'Orgull Boig, Lola Escalona considera que "si penses que el malestar té condicionants i causes, les nostres són les violències, el silenci i l'opressió pel fet de ser dones". Escalona va patir un trauma infantil per abús sexual i explica que al GAM de dones troba una comunicació més fluida en relació amb violències, discriminacions i processos emocionals. GAM València, Activament o Radio Nikosia comparten amb un grup de dones. ●

Calma tensa a Jordània, el país dels refugiats

Enormes camps acullen tres milions de persones provinents de Palestina i Síria, una població cada cop més amuntegada i amb un suport financer internacional a la baixa

Pablo Castaño | @pablocastano_

Més espais verds i esportius, millores en la recollida d'escombraries o la implementació de mesures per prevenir les inundacions. Aquestes són algunes de les peticions sorgides del parlament escolar del camp de refugiats de Baqa'a, format pels representants dels milers d'infants d'origen palestí que hi habiten.

Unes 130.000 persones s'amunteguen en una àrea de tot just un quilòmetre i mig quadrat, en el que és el camp de refugiats palestins més gran de Jordània. Baqa'a no es correspon amb la imatge clàssica d'un camp d'emergència, no hi ha tendes d'acampada ni tanques. És un barri més dels suburbis d'Amman, però amb carrers estrets i sense asfaltar, construccions de baixa qualitat i escombraries, moltes escombraries. Un lloc pobre i aclaparador, que ha crescut sense parar des de la seva creació l'any 1969.

A territori jordà hi viuen més de dos milions de refugiats palestins. Van començar a arribar-hi el 1948, arran de la creació de l'Estat d'Israel, quan les forces sionistes van expulsar entre 750.000 i 800.000 persones de casa seva. Les darreres dècades, s'hi han sumat, a més, persones sirianes, iraquianes i d'altres països de la regió, fins a conformar una comunitat refugiada d'uns tres milions de persones, respecte a una població total de 10 milions. La comparativa amb el conjunt de la Unió Europea és prou eloqüent: amb més de 447 milions d'habitants, només acull 2,6 milions de refugiades.

El pes de l'èxode palestí

La història del país àrab està estretament lligada a l'èxode palestí. Jordània va aconseguir la seva independència el 1946. Dos anys després, durant la guerra àrab-israeliana, va passar a controlar Cisjordània i Jerusalem Est. Gairebé vint més tard, amb la guerra dels Sis Dies de 1967, Israel va ocupar aquests territoris palestins. Això va desencadenar

una nova fugida massiva de famílies palestines cap a Jordània, que es van sumar als de 1948 i va comportar la creació de camps com el de Baqa'a. En total, són tretze els camps de refugiats al país, tot i que la majoria de les palestines viu en l'actualitat integrada en ciutats i pobles -havent aconseguit la nacionalitat jordana-, segons expliquen fonts de l'àmbit de la cooperació al país.

En canvi, les persones fugides de la guerra de Síria es troben en una situació molt pitjor, atrapades en camps precaris, a vegades enmig del desert, com en el cas de Zaatari, sense esperances de poder-se assentar definitivament a Jordània i sense la possibilitat de retornar a un país devastat, empobrit i sota el jou del règim de Bashar al-Assad. Tampoc tenen dret a treballar al país d'acollida

A territori jordà hi van començar a arribar refugiades l'any 1948, quan les forces sionistes d'Israel van expulsar 750.000 palestines

Les persones fugides de la guerra de Síria es troben en una situació encara pitjor, atrapades en camps precaris, a vegades enmig del desert

i segons ha denunciat Amnistia Internacional en reiterades ocasions, el govern jordà ha bloquejat l'arribada d'ajuda humanitària a una comunitat refugiada en una zona desèrtica entre Jordània i Síria.

Un oasi aparent d'estabilitat

No és sorprenent que Jordània hagi estat el destí de nombroses víctimes de conflictes armats a la regió. A la seva estratègica posició geogràfica, s'hi suma que el país és un oasi de relativa estabilitat en el cor d'Orient Pròxim, una de les regions més convulses del planeta. És l'únic país del seu entorn on no s'hi han produït revolucions, cops d'estat ni guerres durant les últimes dècades. A Jordània també hi van arribar les anomenades Primaveres Àrabs del 2011, amb protestes que demandaven reformes democratitzadores i la fi de les polítiques econòmiques neoliberals de privatitzacions i retallada de la despesa pública. No obstant això, a diferència dels seus homòlegs tunisià, egipci i sirià, el rei Abdullah II de Jordània va aconseguir navegar el malestar i fer callar les mobilitzacions amb una estratègia del pal i la pastanaga: l'amenaça repressiva d'uns serveis secrets poderosos en combinació amb cessions parcials com una reforma electoral que no va canviar el caràcter autoritari del règim. Des de llavors, la dinastia haiximita ha fet front a diverses onades de mobilitzacions, però molt menys intenses que als països veïns. Una de les raons de l'estabilitat del règim és el suport econòmic dels Estats Units. El 2018, Washington va aprovar un pla d'ajudes al país de gairebé 6.000 milions de dòlars, en un període de tres anys.

Però l'aparent calma jordana oculta tensions. Aquest darrer 2021, les forces jordanes van dirigir una operació contra figures prominents del país -entre elles el germanastre del rei- a les que va acusar d'orquestrar un pla colpista contra l'actual monarca. A aquesta tensió política s'hi ha sumat el temor pel terrorisme fonamentalista, el creixent descontent social per una crisi econòmica

A l'escassetat hídrica s'hi afegeix un règim de pluges cada vegada més desigual, amb precipitacions torrencials i inundacions

L'administració Biden només ha recuperat part de l'aportació anual de 350 milions de dòlars dels Estats Units en l'era pre-Trump

agreujada per la pandèmia i la crisi climàtica, que a Jordània ja és una realitat alarmant. Dominat per deserts i estepes, és el segon país amb més manca d'aigua i estrès hídric del món.

A la capital, les llars només reben aigua una vegada a la setmana, una freqüència encara més reduïda a les zones rurals, cosa que obliga a emmagatzemar-la en dipòsits privats i a racionar-la adequadament, com es lamenten des de l'Ajuntament d'Amman, la capital del país. Es calcula que el 2040, l'aigua disponible per a ús domèstic serà menys d'un terç de la quantitat actual. A l'escassetat hídrica s'hi afegeix un règim de pluges cada vegada més desigual, amb precipitacions torrencials que poden arribar a inundar el centre d'Amman cada cinc anys, segons càlculs del consistori. No

és una amenaça de futur: com assenyalaven les joves integrants del parlament escolar de Baqa'a, les inundacions ja són una realitat quotidiana per a bona part de la població de Jordània, especialment les qui viuen en camps de refugiats amb infraestructures precàries.

Per a la població palestina refugiada hi ha conflictes afegits. Després de dècades a l'exili, la majoria de persones refugiades té simultàniament nacionalitat jordana, però manté l'estatus de refugiada -una manera de preservar vigent el dret a reclamar la pròpia terra. L'Agència de les Nacions Unides per als Refugiats de Palestina al Pròxim Orient (UNRWA) és la responsable de la gestió dels camps i de proveir-los amb serveis bàsics i ha esdevingut un símbol del dret al retorn dels exiliats palestins, un dels assumptes més complicats en les diferents rondes de negociacions de pau. Segons una responsable humanitària amb llarga experiència a la regió, Israel voldria que els Estats àrabs assimilessin a la població refugiada palestina com a ciutadania de ple dret per intentar fer desaparèixer la UNRWA i d'aquesta manera tancar el capítol sobre el dret al retorn.

Durant el seu mandat, Donald Trump va contribuir a estrènyer una mica més el jou de la diàspora palestina, retirant el finançament a la UNRWA. L'administració Biden només ha recuperat part de l'aportació anual de 350 milions de dòlars dels Estats Units en l'era pre-Trump. Els països del Golf també han reduït les donacions. Un escanyament financer que està pagant la població de camps com el de Baqa'a. Per exemple, la falta de fons obliga a la UNRWA a concentrar fins a seixanta alumnes per classe a les escoles del camp, en les quals les zones verdes o esportives són tan escasses com l'asfalt als carrers.

En definitiva, el país del rei Abdalá II és un oasi de relativa estabilitat enmig d'una regió convulsa. Ara com ara, Jordània gaudeix d'una certa pau, però tot indica que les tempestes podrien estar més prop del que sembla. ●

Riders de Gorillas: “Som com els miners del segle XIX”

La start-up berlinesa de repartiment no només està fent història pel seu ràpid creixement, sinó també per generar una forta conflictivitat laboral

Andreu Jerez | @andreujerez
Berlín

“**N**osaltres estàvem del tot segurs d'una cosa: si ets capaç d'anar a la Lluna, no hauries d'haver d'anar al supermercat. Tens la tecnologia per anar a l'espai i encara has d'anar a fer la compra? Això no té cap lògica. Aquesta era la nostra convicció i l'origen de Gorillas”.

L'emprenedor i empresari d'origen turc Kagan Sümer repeteix aquesta idea en les seues intervencions en conferències per a creadores d'empreses emergents. Amb to despreocupat, roba informal, un discurs amb un punt d'idealisme sempre en un anglès farcit d'interjeccions juvenils i amb un sempitern somriure a la cara, el cofundador i president executiu de Gorillas intenta així convèncer el públic que la seua empresa, fundada a Berlín en maig de l'any 2020, cobreix unes necessitats creixents al nostre món marcat per la vida digital i la pandèmia.

El model de negoci de Gorillas és relativament senzill: l'aplicació, per descarregar en smartphone i utilitzable també en versió web, ofereix lliurar en deu minuts -o menys- una compra que habitualment la clientela faria personalment al supermercat o el comerç de proximitat del seu barri. El preu del servei és de menys de dos euros. Des del mes de març, aquesta jove companyia, que ha desembarcat fa poc a l'Estat espanyol, té una valoració superior als mil milions de dòlars americans, el que la converteix en un “unicorn”, com es coneixen en l'argot d'aquesta classe d'emprenedors les empreses que creixen molt de pressa.

En l'equació de Gorillas falta, però, un factor fonamental: la força de treball que s'encarrega de portar la compra a qui utilitza l'aplicació. En el cas de Gorillas, com en la resta d'empreses de repartiment de compres digitals com Uber Eats, Wolt o Foodpanda, són treballadors i treballadores que es desplacen en bicicleta ja ploga, neve o creme el sol. Se les coneix com a riders, i és amb qui es comença a complicar l'aparent història d'èxit de Gorillas.

Estrangeres explotades

“Vaig començar a treballar per a Gorillas el gener del 2021. Jo abans tenia un negoci a Berlín, una mes-

caleria anomenada Tentación, però la crisi de la COVID-19 ens la va destrossar i les ajudes promeses pel govern alemany encara no han arribat”, explica Fernando Bolaños en un bar del districte berlinés de Friedrichshain, a pocs metres d'on ell tenia el seu petit negoci. Aquest mexicà de 35 anys considera que acabar treballant per a l'empresa fundada per Kagan Sümer va ser “una mera coincidència”.

La història de Bolaños és, en realitat, la de la majoria de persones que treballen com a repartidores de Gorillas: persones migrades extracomunitàries que parlen poc o res d'alemany, que desconeixen els drets i responsabilitats establerts pel dret laboral del país d'acollida i que necessiten amb urgència diners per cobrir les necessitats més bàsiques. En el brutalment competitiu entorn de l'àmbit digital, els riders són l'última baula de la cadena del nego-

ci, i també la part més vulnerable als abusos i les condicions laborals precàries i indignes.

Bolaños encara recorda el vídeo corporatiu que li van posar el dia de la prova d'accés: “Apareixia un rider pels carrers de Berlín dient que era molt feliç amb la seua bicicleta i que havia de portar una comanda perquè això feia felices les persones. Capitalisme creant necessitats, al capdavant”, conta l'extreballador de Gorillas. El van fer fora el mes d'octubre, oficialment, per “situacions extraordinàries”, una expressió que ell creu que serveix d'eufemisme per a eludir la veritable raó del seu acomiadament: l'autoorganització sindical.

Crònica d'una revolta

Gorillas no només ha fet història per ser la start-up alemanya que més ràpid ha crescut en valor de mercat, sinó també per haver generat en pocs mesos de vida una alta conflictivitat laboral amb les seues assalariades. El malestar va esclatar entre la plantilla en febrer de l'any passat: un dia de fred típic de l'hivern berlinés, un grup de repartidores van denunciar que l'empresa no els facilitava l'equipament adequat per poder lliurar les comandes en deu minuts pels carrers glaçats de la capital alemanya.

Sense roba contra el fred, la neu i la pluja, amb bicicletes elèctriques defectuoses les bateries de les quals no funcionaven, motxilles sobrecarregades i salaris endarrerits o que, fins i tot, no arribaven. Així van començar moltes a treballar per a Gorillas. “El meu primer torn va ser a l'hivern. Un torn de vuit hores de nit, amb una bicicleta que tenia el seient massa baix i no es podia modificar. La bicicleta era elèctrica, però no tenia bateria. Estava plovent i no hi havia impermeables”, explica Bolaños encara amb certa incredulitat. L'extreballador també recorda accidents amb les bicicletes de Gorillas amb lesions de gravetat a la zona genital a causa d'un manteniment insuficient per part de l'empresa.

Aquest cúmul de condicions precàries va desembocar en la creació de Gorillas Workers Collective (GWC), un col·lectiu fundat amb el suport del sindicat anarcosindicalista alemany FAU i amb el que les treballadores van començar a autoorganitzar-se. Amb un activisme molt potent i efectiu mitjançant les xarxes socials -sobretot a Twitter- i el servei

Des del mes de març, aquesta jove companyia, té una valoració superior als mil milions de dòlars americans

En l'equació de Gorillas falta, però, un factor fonamental: la força de treball que s'encarrega de portar les compres

Vaga de riders
de Gorillas a
Berlín
/ GORILLAS
WORKERS
COLLECTIVE

de missatgeria Telegram, el GWC va aconseguir atraure de seguida l'atenció de la ciutadania, els mitjans de comunicació i els sindicats majoritaris.

Un dels vídeos que més impacte va tindre mostrava el CEO de Gorillas, Kagan Sümer, amb cara de circumstàncies i envoltat per repartidores que l'escridassaven: "Where is the money?" ("On són els diners?"). Una xifra il·lustra l'èxit de l'activisme digital del GWC: mentre el perfil de Gorillas a Twitter no arriba ni a les 5.000 seguidores, el del GWC ja frega les 15.000. I pujant.

Salari mínim (insuficient)

El cas de Gorillas ens recorda, però, que l'activisme té preu: el mes d'octubre, enmig dels intents del GWC d'establir un comitè d'empresa per crear un marc de negociació col·lectiva, desenes de repartidores van ser acomiadades sense avís previ. 350, segons Ver.di, el sindicat majoritari del sector serveis a Alemanya. Fernando Bolaños va ser un dels riders represaliats. L'empresa compta, però, amb un batalló de repartidores: 2.000 a Berlín i uns 11.000 a tota a Alemanya. El negoci pot continuar.

La direcció de Gorillas es defensa argumentant que les seues treballadores compten amb contractes laborals –és a dir, no són falses autònomes– i reben 10,50 euros l'hora, per sobre de l'actual

Malgrat els acomiadaments, l'empresa compta amb un batalló de riders: 2.000 a Berlín i 11.000 a tot Alemanya

La legislació laboral alemanya prohibeix les vagues organitzades per les treballadores sense el suport d'un sindicat reconegut

salari mínim interprofessional a Alemanya -9,82 euros l'hora. Sent cert això, no ho és menys que fa temps que el salari mínim a Alemanya és insuficient per viure amb dignitat o mantenir una família a ciutats com Berlín, Munic, Hamburg o Colònia.

Amb un preu dels lloguers pels núvols i una inflació que sobrepassa àmpliament l'augment del salari mínim promès pel nou govern socio-eco-liberal alemany, la revolta de les treballadores de Gorillas demostra quina és la situació predominant en el sector serveis d'Alemanya, el més precari d'un país amb un mercat laboral dividit en vells sectors assalariats ultraprotegits i sectors poc sindicalitzats i creixentment explotats, sobretot en l'anomenada economia digital i "col·laborativa" en la qual sorgeixen empreses com Gorillas.

La legislació laboral alemanya prohibeix explícitament les anomenades "vagues salvatges"; és a dir, vagues organitzades per les treballadores sense el suport d'un sindicat reconegut com a tal pel poder judicial. Fins i tot sindicats com Ver.di, interessats per la situació de persones com Fernando Bolaños arran de l'activisme d'assalariades fins fa poc invisibles, rebutgen les "vagues salvatges" llançades per uns riders desesperats. Bolaños ho resumeix així: "Som com els miners del segle XIX. Ens acomiaden per demanar millors condicions laborals". ●

La **Directa** utilitza
els serveis de
foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliwerd.net

ger
ENTITAT
CULTURAL I
ESPORTIVA

C/del PI 25.Ribes.(Garraf).Països Catalans
08810.Tlf:93 896 12 00.ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

**KAMILOSETAS
MUSKARIA**

distribuidora llibertària

www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

Vols organitzar un esdeveniment?

Suma't a l'alternativa cooperativa
per a la gestió d'entrades.

tickêtic
www.ticketic.org

VULNERACIÓ DE DRETS I INACCIÓ INTERNACIONAL AL SÀHARA OCCIDENTAL

L'anàlisi de Nora Miralles | @NoraMMC

*Investigadora sobre seguretat, gènere i Drets Humans al Centre Delàs
i a l'Observatori Drets Humans i Empreses de la Mediterrània*

“**E**ns van fer de tot, ens van fer de tot!”, crida l'activista sahrauí Luaara Khaya, mentre relata l'agressió sexual que van patir ella i la seva germana, la coneguda defensora dels drets humans Sultana Khaya, a mans de les forces de seguretat marroquines, la matinada del 5 de desembre de 2021. Era el tercer atac d'aquest tipus que patien les activistes en el marc de l'arrest domiciliari forçat i irregular -sense càrrecs concrets, sense ordre judicial- que les manté tancades a casa seva des del 18 de novembre de 2020, cinc dies després que es repreguessin les hostilitats armades entre el Front Polisario i l'exèrcit marroquí. El retorn a la guerra, que deixa sense vigència l'alto el foc acordat l'any 1991, es produïa a conseqüència del desallotjament d'un campament de protesta de seixanta sahrauís al pas fronterer d'El Gerguerat, entre el Sàhara Occidental i Mauritània, que Marroc aprofita com a punt de sortida de les matèries primeres que extreu del territori, sobre el qual no ostenta -com reconeixen diverses resolucions de Nacions Unides- cap mena de sobirania formal o legal.

D'ençà que el conflicte es va reprendre el novembre de 2020, han tingut lloc, segons l'informe “Visibilitzant l'ocupació al Sàhara Occidental” que Federació ACAPS i Novact van publicar el mes de desembre, com a mínim 160 vulneracions dels drets civils i polítics. Això implica que, cada dos dies, s'hi han produït detencions i retencions il·legals -incloent-hi l'arrest domiciliari-, tortures i agressions físiques, violència sexual en forma d'assetjaments, amenaces, agressions i violacions, tracte degradant de persones detingudes i preses, condemes judicials sense garanties, dissolució sistemàtica de qualsevol reunió o acte de protesta pacífica, atacs sistemàtics a mitjans de comunicació i periodistes, abandonament de per-

sones detingudes en zones remotes i destrucció de béns i d'habitatges. L'informe ofereix, a més, un retrat del clima de control asfixiant i la violència que les autoritats marroquines generen sobre la societat sahrauí sota ocupació, mitjançant el monitoratge i la vigilància massiva permanent, la restricció de moviments, les amenaces contra les famílies de les defensores i defensors dels drets humans, periodistes i presos polítics, i la violència verbal, física i psicològica.

Si una de les característiques de la situació de violència arbitrària contra la població sahrauí és la paritat de gènere amb què aquesta es produeix, l'ús extensiu de mecanismes de privació de llibertat com l'esmentat

L'augment de la repressió s'ha visibilitzat, també, en un increment de la violència sexual en forma d'amenaces de violació

arrest domiciliari sense ordre judicial ha generat un impacte específic en les dones. El replegament cap a l'espai privat, que al seu torn ha facilitat un augment de les irrupcions de les forces de seguretat a cases d'activistes, ha acabat exposant els seus familiars -sobretot a les dones i a les criatures- a patir de forma més crua la violència policial que habitualment té lloc a l'espai públic.

Alhora, l'augment de la repressió s'ha visibilitzat, també, en un increment de la violència sexual en forma d'amenaces de violació, assetjament,

abús i agressió sexual, que s'ha acarnissat contra els cossos de les dones activistes, però que han afectat, també, diversos homes que havien estat detinguts. Al context d'impunitat general per les violències masclistes i la violència sexual al territori, que es materialitza en mecanismes institucionals de prevenció i sanció escassos i inaccessibles, sobretot quan els perpetradors són funcionaris de l'Estat, s'hi suma -en aquest cas- la fallida de l'arquitectura internacional de protecció dels drets de les dones. Un sistema que atorga, en teoria, la prioritat absoluta a la protecció enfront de la violència sexual en el marc dels conflictes, però que ha estat incapaç de reaccionar davant de casos tan extrems com les que han patit Sultana i Luaara Khaya.

“On són els nostres drets humans?”, es lamenten les germanes, amb la veu trencada per la desesperació i la impotència, en els nombrosos vídeos que han emès per denunciar els atacs i franquejar el mur de silenci imposat. Busquen, amb les poques eines de mobilització que els permet la reclusió forçada a casa seva, una reacció internacional que pressioni Marroc perquè posi fi a la repressió i la violència arbitrària que viuen més d'una setantena d'activistes i les seves famílies. A l'altra banda, per ara, només hi ha trobat la incomoditat patent d'una Unió Europea que no està disposada a enfurir el Marroc fent complir les disposicions sobre drets fonamentals presents als acords de cooperació bilateral. I unes Nacions Unides impotents, incapaces de trobar mecanismes per superar el veto a la demanda reiterada d'incorporar un capítol d'observació dels drets humans al mandat de la seva missió al territori, la MINURSO, que permetria obtenir informació oficial i contrastada sobre la situació en què viu la població del darrer territori del món pendent de descolonització. ●

/ MARC VILA PUIG
@fotomarcv

La narrativa ionqui de Jordi Cussà

En obres com ‘Formentera lady’ o ‘Cavalls salvatges’ l'autor berguedà mort el juliol de 2021 va recrear la generació marcada per l'heroïna amb una qualitat literària unànimement reconeguda

Anaïs Barnolas Soteras | @anaïsbarolas

Hi ha autors que tenen èxit així que les seves obres surten a la llum, n'hi ha d'altres que es passen tota la vida publicant i els seus llibres no acaben de tenir ni el recorregut ni el reconeixement que es mereixen. Aquest és el cas de l'escriptor berguedà Jordi Cussà, que també va ser poeta, traductor i dramaturg. Des de l'any 2000, va publicar setze títols a editorials com Columna, La Magrana, L'Albí... Va morir fa sis mesos, quan tenia 60 anys, després d'una llarga malaltia i, durant aquest últim mig any, s'ha parlat més d'ell i de la seva obra que no pas en vida.

La seva primera novel·la publicada i la més emblemàtica és *Cavalls salvatges* (Edicions de l'Albí, 2000), que ens posa davant dels nassos una realitat dura i brutal, la del món dels ionquis i del tràfic de drogues a la Catalunya dels anys vuitanta. “És una entrada de cavall sicilià a la literatura catalana per la força que té i la seva gran originalitat”, recorda Jaume Huch, amic d'adolescència i editor de Cussà a Edicions de l'Albí.

L'obra té una estructura complexa -es tracta d'una novel·la coral. Els personatges viuen aventures, amunt i avall per la Catalunya interior (trencant clixés com que el món de les drogues es concentrava a l'àrea metropolitana), amb un ritme frenètic, tenint problemes amb la policia, practicant sexe i patint sobredosis. *Cavalls salvatges* és un calidoscopi de poemes i fragments de cançons, ja que la música hi juga un paper cabdal (el mateix títol fa referència a una cançó dels Rolling Stones) i és que la feina de discjòquei que va tenir l'autor durant anys li va donar un gran coneixement d'icones de la cultura del rock com Pink Floyd, Bob Dylan i Lou Reed (les lletres dels quals va traduir).

Cussà era un orfebre de les paraules i alhora tenia un estil natural, fluid i lliure. L'obra no deixa de ser una reivindicació de la llengua popular i col·loquial amb els mots de la qual juga a experimentar, els uneix i en crea de nous com *filldeputa*, »

» *heroïnaaddicció o finsquisapquan*. Hi trobem també una voluntat d'escapar de qualsevol castellanisme: per exemple, per evitar la paraula *xupito* s'hi refereix com a *didal*, que “està tan ben trobada que hi ha llocs que ara en diuen així”, recorda Matthew Tree, escriptor, amic de Cussà i prologuista de la reedició de *Cavalls salvatges*.

Una ficció que desprèn veritat

L'autor berguedà desplega el món de la droga amb coneixement de causa, ja que va estar deu anys enganxat a l'heroïna. No obstant això, insistia en el fet que “no és una obra biogràfica ni autobiogràfica, sinó una novel·la d'allò que en deien realisme brut, que es recolza sovint amb fets reals i s'estructura com unes memòries col·lectives”, va afirmar en la presentació d'una reedició del llibre, l'any 2016. Per tant, “es tracta d'un llibre de ficció que desprèn veritat de punta a punta i és el que ens corprèn”, explica Huch.

Cussà va començar a escriure la novel·la l'any 1993 i va treballar-hi durant cinc anys. “Li va costar sang, suor i llàgrimes haver de reconstruir tot el que va patir en pròpia carn”, apunta Jaume Huch. Sobretot pel fet que “alguns amics comuns s'havi-

obra pòstuma la sortida a la llum de la qual és prevista pel mes de febrer, a través del segell Comanegra.

Abans de publicar a Columna, l'any 1999, el Grup Planeta havia adquirit aquesta editorial, cosa que va significar un abans i un després en el sistema editorial català. “Se li va penjar la llufa de ionqui i d'escriptor maleït i, a partir del 2003, Columna es va desentendre de *Cavalls salvatges*, que va estar durant anys descatalogada”, explica Huch. Com que Cussà es va quedar orfe d'editors, L'Albí va començar a publicar-li obres, en concret set. Entre elles, va reeditar *Cavalls salvatges* el 2016. Tot això, Jaume Huch ho va fer sent conscient que els grans mitjans de comunicació no se'n farien ressò i que, per tant, arriscava calés.

L'editorial LaBreu, que ja coneixia Cussà per les traduccions que li havia fet, el 2015 edita *Formentera Lady* (en aquest cas, el títol és extret d'una cançó del grup King Crimson), que estableix una continuïtat amb *Cavalls salvatges*. Els personatges protagonistes són supervivents d'aquells anys que viuen peripecies relacionades amb la droga, però amb una perspectiva més reflexiva. “Això es percep amb el to més lent, pausat i contemplatiu”, afirma Tree.

Entre Shakespeare i Beckett

Quan Matthew Tree va llegir la novel·la de *Cavalls salvatges*, els referents que li van venir al cap van ser els escriptors nord-americans de la generació *beat*. Li va preguntar a Cussà si li interessaven i ell li va respondre que “gens, l'avorrien i no els suportava”, recorda. I és que les influències de l'autor berguedà eren els clàssics grecs com Homer. Es definia com a home de teatre, amant de Shakespeare (de qui s'havia llegit diverses vegades les obres completes i que, de manera autodidàctica, havia après anglès fins a tenir-ne un domini extraordinari) i de Samuel Beckett. I és que, de ben jove, Cussà va fundar, juntament amb Jaume Huch i Xavier Marginet, la companyia Anònim Teatre per la qual va escriure i dirigir diverses obres i també va participar-hi com a actor.

Si una cosa caracteritza les novel·les *Formentera Lady* i *Cavalls Salvatges* és que en cap d'elles hi ha una intenció moralitzadora. “No et parla de com ell era de dolent i a la vegada és conscient de tot el mal que va fer”, explica Tree. Una anècdota que mostra això és la vegada que Matthew Tree i el seu fill van anar a visitar Cussà per la Patum de Berga. El seu fill, que llavors tenia 12 anys, ja tenia curiositat per saber sobre les drogues i li va pre-

Si una cosa caracteritza les novel·les ‘Formentera Lady’ i ‘Cavalls Salvatges’ de Jordi Cussà és que en cap d'elles hi ha una intenció moralitzadora

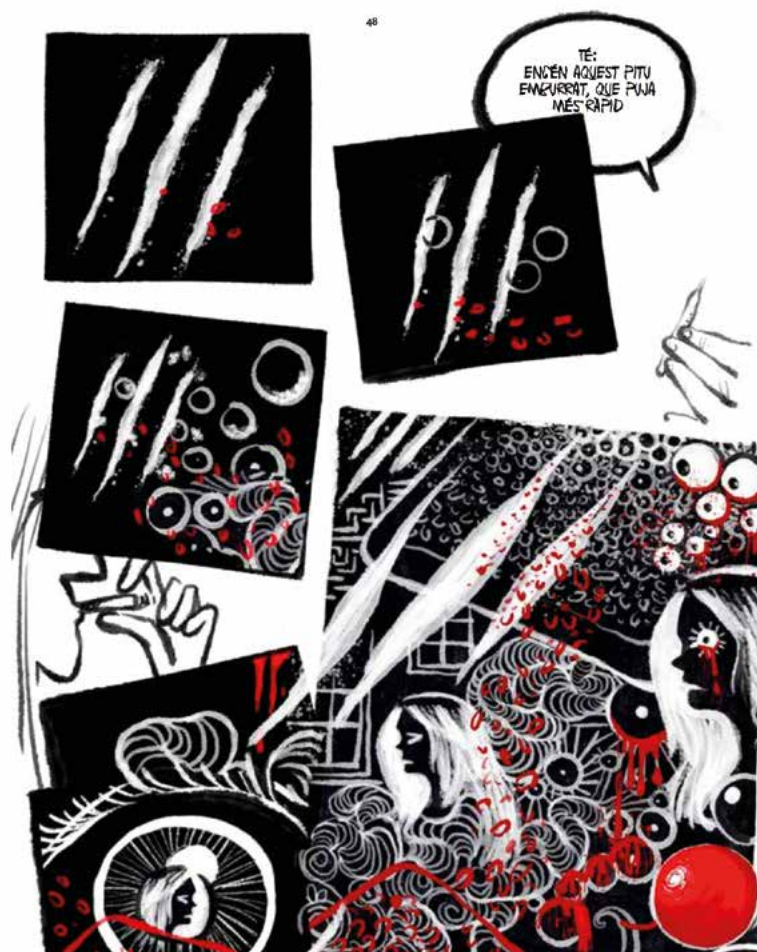
en quedat pel camí a causa de les sobredosis o la sida”, afegeix. L'escriptura va ser una catarsi per “omplir la necessitat d'afrontar aquest repte, per intentar conviure-hi”, recorda.

La literatura, segons Huch, “va ser el que el va salvar de l'heroïna”. Més d'una vegada, l'escriptor havia esmentat el paral·lisme que, segons ell, hi havia entre la toxicomania i la passió literària: “Totes dues són compulsives i racionals o supraracionals i responen a la necessitat peremptòria de fugir del buit existencial”, va dir a la presentació de l'obra el 2016.

Desinterès editorial

El 1998, un cop Cussà va tenir la novel·la acabada, va voler que el primer a llegir-la fos Jaume Huch: “Em va fotre una patada terrible perquè vaig reconèixer-hi moltes coses”. Com que des del 1994 Editorial l'Albí col·laborava amb Columna, “vaig considerar que el més honest era portar-li la novel·la perquè la llegís amb més perspectiva i objectivitat”, comenta Huch. Aquesta editorial la va publicar el febrer del 2000 i, tal com confessa el llavors editor Àlex Susanna, és l'*opera prima* que més li ha colpit.

El 2001, quan s'esperaven més històries underground, va escriure gairebé expressament *La serp* (Columna, 2001), en què canvia totalment de registre i ens transporta a una nissaga de l'Empúries del segle VI aC. Ho va fer per demostrar que “no era un ionqui que escrivia sinó un escriptor que havia estat addicte a l'heroïna i que l'havia superat”, explica Huch. Aquest llibre forma part d'una trilogia de la civilització amb *El Ciclop* (Editorial l'Albí, 2017) i que acabarà amb *Les muses*,

Il·lustracions incloses a la novel·la gràfica *Cavalls Salvatges* (Pagès Editors) / KAP @kapdigital

guntar sense embuts a l'escriptor: "Com és que vas començar amb l'heroïna?" Ell li va explicar: "Durant els dos primers anys és increïblement apassionant perquè estàs vivint de la venda de la droga, et drogues i tot sembla una aventura extraordinària. A partir del tercer, comences a descobrir que no pots deixar-la i llavors entres en un infern". "Ho va explicar sense condescendència perquè tractava a tothom per igual", recorda Tree.

Cavalls visuals

La gran novetat d'enguany relacionada amb *Cavalls salvatges* ha estat la seva creació en còmic, a càrrec de Pagès Editors. Un treball conjunt amb guió del mateix Cussà i les il·lustracions del també berguedà Jaume Capdevila (Kap), amb un estil totalment diferent del de les vinyetes que sol fer aquest ninotaire als diaris. Braç a braç, van estar treballant més de tres anys amb parades a causa de la pandèmia i els problemes de salut de Cussà- que li van permetre conèixer a Capdevila l'autoexigència i meticulositat de l'escriptor.

El còmic és una obra “diferent i nova que manté l’essència de l’original”, descriu Capdevila. Tots dos van explorar les possibilitats d’il·lustració que tenia la novel·la i, per això, “moltes parts les hem potenciat amb literatura visual com, per exemple, les al·lucinacions”, explica. Així com “en el llibre cada personatge té la seva veu literària, en el còmic cadascú té la seva veu gràfica”, afegeix.

Des del primer moment, van tenir clar que el grafisme “havia de ser realista, però no podia ser-ho massa perquè hi ha escenes molt dures de drogoaddicció que podrien crear rebuig. Vam trobar un punt intermedi amb un dibuix expressiu que et permet certa distància”, exposa Capdevila.

Aquest llibre forma part de la col·lecció Doble Tinta que, tal com el nom indica, compta amb dos colors. En aquest cas, la selecció “va ser el negre i el vermell perquè en Cussà en parlava d'aquells anys com els vermells”, descriu Capdevila. De totes maneres, el vermell “no s'utilitza per omplir buits sinó com a element psicològic per indicar que està passant alguna cosa”, conclou.

Cussà va poder veure el còmic gairebé acabat, així com l'edició de *Cavalls salvats* en castellà de Sajalin i sabia que la de *Formentera Lady* estava en camí. També que li havien donat el premi crítica Serra d'Or de novel·la el 2021 per *El primer emperador i la reina Lluna* (Comanegra, 2020), la seva darrera prosa publicada en vida. “No va ser mai un autor comercial ni la seva literatura pretenia aconseguir ningú”, recorda Jaume Huch, però no va passar cap dia “que no es considerés infravalorat”, afegeix Matthew Tree. “Va passar moltes dificultats per publicar, per la seva relació amb el món editorial, sobretot amb els segells grans, que després el van deixar a l'estacada”, apunta Huch. “En un país normal i amb la seva categoria

Per saber-ne més...

Novel·la

Cavalls salvatges.
Barcelona. Columna, 2000.
(Berga: Edicions de L'Albí, 2016)

La serp.
Barcelona. Columna Edicions, 2001.

L'alfil sacrificat.
Barcelona. Columna Edicions,
2003.
Premi Fiter i Rossell.

Apocalipsis de butxaca.
Barcelona. La Magrana, 2004.

La novel·la de les ànimes.
Barcelona. La Magrana, 2005.

Clara i les ombres.
Barcelona. Editorial Empúries,
2007.

El noi de Sarajevo.
Barcelona. Proa, 2010. Premi El
Lector de L'Odissea, 2009.

A reveure, Espanya.
Berga. Edicions de L'Albí, 2010.

Formentera Lady.
Barcelona. LaBreu Edicions, 2015.

El trobador Cuadeferro.
Berga. Edicions de L'Albí, 2016.

El Ciclop.
Berga. Edicions de L'Albí, 2017.

El primer emperador i la reina Lluna.
Barcelona. Comanegra, 2021.
Premi Crítica Serra d'Or de
Novel·la 2021.

Narrativa breu

Contes d'onada i de tornada.
Berça. Edicions de L'Albí, 2009.

Contes del bé i del mal.
 Berga. Edicions de L'Albí. 2012.

Teatre

Fígols, 1932: la revolta.
Berqa. Edicions de L'Albí, 2013.

Poesia

SensAles.
Maçaners. Abadia Editors, 2004.

Còmic

Cavalls Salvatges.
Lleida. Pagès Editors, 2021.

malal·letra

La Tercera Gran Reparació

El relat de Javier Gil Jaime | @jagiljaime

Diu Wallace¹: “M’he equivocat molts cops, però sempre he intentat ser molt professional”. Diu: “Mai menteixo o gairebé mai, perquè no existeix ningú de cor tan pur com per no mentir sota cap circumstància. Ningú”. Renego de les inventives del doctor Peirce que va inaugurar a la investigació matemàtica l’engany a través de l’estudi de la lògica i el càlcul algorítmic més abstractes, més sinceres deia ell. L’abstracció no menteix, afirmava Peirce, perquè no té qualitats, perquè no té atributs, és tota una, d’una única peça.

Què us puc dir? Estic sol. Soc massa vell per començar a rectificar sobre la majoria dels meus plantejaments; massa vell i estic molt cansat. Gairebé soc cansament, gairebé... Mireu-me. Mireu-me, soc un vell decrepit, tot tos i estossecc i mocs i flegmes. El doctor Wallace, el prestigiós doctor Wallace convertit en una flegma... Una flegma al llit... Wallace, Wallace, Wallace...

Em mireu? Em veieu? Soc aquí, encara no he mort, tinc veu, puc parlar. La meua veu és poc clara, lenta, tosca, cadenciosa i denota un punt d’amargor i de melancolia i de tristor, però encara existeix. A vegades, el temps... Com dir-ho? A vegades el temps es mou, té moviment. Recordeu la cita de *Parsifal*? “*Zum Raum wird hier die Zeit*” (“Aquí el temps es converteix en espai”). Pausa. *Aquí el temps es desplaça*. Aquest va ser el gran descobriment de Simone, donant llum a una nova reparació. Sí, la Tercera Gran Reparació².

¹ Imagineu l’actor Peter Dinklage com el vell professor David Wallace.

² Imagineu un món on hi ha hagut Tres Gran Reparacions, cadascuna de les quals ha canviat la configuració de la realitat. La Primera Gran Reparació -també anomenada Gran Reparació- va durar trenta anys i compren el temps de 1902 a 1932. Els teòrics, físics i matemàtics d’aquella època varen ser Ernest Radio, Thomas W. Peirce i Friedrich Moloko.

La Segona Gran Reparació va durar un període de vint anys i compren el temps de 1935 a 1955. Els teòrics, físics i matemàtics d’aquella època varen ser David Wallace, Segismundo Parra i Yuri Karpov.

La Tercera Gran Reparació és en la que ens trobem actualment, es va iniciar l’any 1956. S’ha dividit en dos períodes: el període anomenat “d’or” o “daurat”, que comprèn els teòrics i matemàtics Simone Stroung, Jonathan Malkovich i Silvia Ruiz, i finalitzà l’any 1974 amb la mort de la matemàtica Simone Stroung, i el període actual, també anomenat “període de platí”, iniciat l’any 1975 fins avui dia. Comprèn els teòrics Emmanuel Toqueville, Rita Greenberg i Frank Morrison, entre d’altres.

/ AMAIA MORAN
@amaia.moran

Pausa dramàtica, sona el que sembla Johann Sebastian Bach.

No vaig saber preveure la Tercera Gran Reparació? No... Certament no, no ho vaig saber preveure. Amb els meus càlculs no... No, gràcies... I la Simone? Ella... Certament ella... Ella era la meua... Merde!

“L’arrogància ens fa estúpids”, va escriure el professor Ernest Radio al seu diari personal el 20 de desembre de l’any 1930. Feia només tres dies que les seves tesis havien estat contrarestades pels seus joves alumnes, el doctor Peirce i el doctor Moloko. Amb la introducció de l’ètica al món matemàtic, havien calculat la necessitat d’un nou gran algorisme, és a dir, estaven anticipant la Segona Gran Reparació i posant fi a la Primera. Radio es negava a fer-ho i confiava a reajustar i reajustar la Gran Reparació, com em vaig confiar jo. Quantes vegades m’he mirat al mirall del doctor Radio, quantes vegades i...

Radio era tota una eminència i es va haver de retractar de la immensa majoria dels seus algorismes... Com un estúpid... Com si tota la seva obra, la seva monumental contribució a la matemàtica, a la física teòrica, a la lògica formal, s’enfonsés, com si no hagués existit mai, fora de joc, esborrada de la faç de la Terra per sempre. Tot el seu treball, de fet, tota la seva vida, al no-res, a la immensitat de l’oblit. I jo...?

Ara, al meu llit veient el meu final, em trobo en la mateixa exacta situació. Veig que la doctora Stroung ha anticipat la necessitat d’una Tercera Gran Reparació i jo, obsessió amb recalcul i recalibrar la Segona, no ho he previst... Estava cec, cec d’orgull i d’ego, cec del meu prestigi com a catedràtic a Princeton i no vaig fer cas dels algorismes i ajustats càlculs de la doctora Stroung, que llavors treballava com una becària més al meu departament. Ara ella ocuparà la meua càtedra i la Universitat m’ha jubilat de forma anticipada. Tota la meua vida s’enfonsa. Tots els meus càlculs aviat desapareixeran i jo em pregunto: fins quan durarà la Tercera Gran Reparació? ●

ressenyες

Si parlés el fang

Elena Maravillas | @elena.maravillas

L'altre dia llegia un article en el qual es feia una revisió de la frase que sustenta la majoria d'espais de lluites, accions o trobades feministes, i que totes nosaltres coneixem bé: "El que és personal és polític". Es feia sota una mirada crítica i sota la por de la desactivació d'aquests i altres moviments a causa d'una exagerada introspecció, d'un elevat pensament autoreferencial o, com diríem col·loquialment, del "meliquisme" que potser algunes teràpies provoquen i fomenten. Ho porto aquí perquè, pensant en tot el que *Huaco retrato* treu a la llum, em vaig adonar que la història que presenta és l'exemple perfecte de tot el contrari.

Gabriela Wiener ha fet l'exercici captivador de destapar sense miraments els diferents sistemes relacionals que la conformen com a subjecte polític, però també com a filla, com a amant i com a integrant d'una família a mig camí entre la ficció del somni blanc i la història colonialista de l'Estat francès i del Perú. I és capaç de fer-ho sent el centre que vehicula totes aquestes històries, però, al mateix temps, mostrant-se com un element més del sistema -igualment afectat, igualment reproductor. Així, Wiener s'exposa en una autoficció que ens endinsa en el dol amb el seu pare, en la reflexió sobre el poliamor i en la seva posició com a *chola* en un país que encara ara continua funcionant sota lògiques racistes i colonials. Tanmateix, justament, no s'atura en aquesta autoreflexió,

sinó que la porta a un grup no mixt d'activisme per a la decolonització del disseny. D'aquesta manera, la narradora i protagonista troba, des del seu propi cos i experiència, un lloc col·lectiu en el qual no només compartir, sinó també construir noves formes de fer.

Huaco retrato és un artefacte literari que, per mitjà del temps i de l'espai, des de l'estil més narratiu al més assagístic, ens fa recórrer tot un viatge d'anada i tornada a la construcció i a l'assumpció de l'alteritat colonial i la monogàmia. Lògiques potser agermanades, però sobretot vinculades a una estructura de la qual Gabriela Wiener s'escapa sortint il·lesa i triomfal. ●

LLIBRE
Huaco retrato
Gabriela Wiener
Literatura Random House, 2021
170 pàgines

Mirant el passat per esbrinar el futur

Ferran Riera | @La_Directa

Nova aventura de Joan Reig al marge del seu grup Els Pets, que fa poc ha obtingut la Creu de Sant Jordi. En aquesta ocasió, el veterà bateria de Constantí es converteix en una mena de cantautor multiestilístic que passa del rock al recital, i de la música lleugera d'envelat de festa major a la balada de tipus més melangiós, en un disc que sobretot s'inspira en la cançó francesa via Pi de la Serra i en el fons sembla constituir un homenatge als pioners de la Nova Cançó.

Darrere d'una imatge gràfica més aviat

nostàlgica, el *Bagatzem* de Reig guarda la seva collita recent de poemes i cançons -amb algunes aportacions d'altres compositors- amb què, amb un cert sabor localista i també pessimista, es qüestiona el món i a si mateix, com si el disc tractés de ser una revenja amb la societat i el temps que l'envolta. I tot plegat queda embolcallat amb un vestit musical força variat, on els instruments habituals del pop i el rock es combinen sense problemes amb els de la cobla i les cordes i les percussions mediterrànies. ●

MÚSICA
Bagatzem
Joan Reig
RGB Suports, 2021

Naparra, desenterrant la repressió

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

Un preciós monòlit a Lizartza (Guipúscoa) espera les restes de José Miguel Etxeberria, de qui fa 41 anys ningú no sap res. Era l'1 de juny de 1980 quan el jove navarrès dels Comandos Autònoms Anticapitalistes va desaparèixer quan es dirigia al departament de les Landes, a l'Estat francès, on dos anys abans, quan en tenia 20, s'havia exiliat per evitar que el detingués la Guàrdia Civil en una batuda a Pamplona. Al cap de tres setmanes, el Batallón Vasco Español en reivindicava el seu segrest i assassinat,

però amb tot i això, la família continua sense conèixer la veritat i tampoc n'ha pogut recuperar el cos.

Malgrat que l'any 2015 un membre del CESID va assegurar que està enterrat a Lo Mont de Marsan, la justícia francesa ha impedit reiteradament que es rastregi la zona per extreure'n les restes.

Tal com explica Jon Alonso, tot i l'intent de les autoritats per sepulcrar-lo, el cas de *Naparra* ha tret a la superfície la guerra bruta que l'Estat va practicar contra la dissidència basca quan el franquisme ja s'havia esvaït. ●

LLIBRE
Naparra, caso abierto
Jon Alonso
Txalaparta, 2021
324 pàgines

/ AITOR SÁEZ
@AitorSaez10

“La inquisició d’avui són les fogueres a les plataformes digitals”

Olimpia Coral Melo,
activista contra la
violència digital

Adquirir un paquet d’imatges amb contingut sexual pot costar a Mèxic només mil pesos en el mercat submergit d’explotació virtual. A Olimpia Coral Melo, la difusió d’un vídeo íntim amb el seu antic company va causar-li un veritable calvari. “De ser una nena promesa –havia guanyat concursos de debat i oratòria– vaig passar a ser coneguda com ‘la gordibuena de Huauchinango’”, recorda. Arran d’aquest episodi, Coral Melo (Puebla, 1988) va tancar-se vuit mesos a casa, va deixar la carrera de Dret i va intentar suïcidar-se tres cops. Al cap d’un temps, però, va prendre la iniciativa amb la redacció de la llei Olimpia, la qual estableix els delictes contra el ciberassetjament i diversos mecanismes per evitar més casos de *pornovenjança*. Fruit de les seves accions, que avui es vehiculen per mitjà del Front Nacional per la Sororitat, la revista *Time* l’ha qualificat el 2021 com una de les personalitats més influents del món.

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

Quan tenies 18 anys el teu antic company va divulgar per les xarxes un vídeo on manteníeu relacions sexuals. Com vas reaccionar?

D’entrada, em vaig tancar a casa, perquè van aparèixer imatges meves al Facebook promocionant-lo. De la nit al dia, em vaig convertir en “la gordibuena” de Mèxic, cosa que em va provocar un sentiment de vergonya afegit al dolor de veure que, lluny de fixar-se en la persona que havia difós la gravació, tothom em feia culpable del que m’havia passat. A diferència d’altres noies, però, la meua família em va ajudar a sortir més forta i empoderada d’aquella situació.

Aleshores vas iniciar el suport a altres víctimes?

De la ràbia inicial, vaig passar a exigir responsabilitats a les institucions perquè ajudin a les noies a qui, com jo, es deshumanitza per esdevenir un cos al servei del plaer sexual masculí. Una falta d’empatia terrible, perquè hem d’entendre que el fet virtual és tan real com la vida mateixa.

Després d’un llarg procés de sanció, vas impulsar l’anomenada llei Olimpia. En què consisteix?

Reconeix la violència digital com una modalitat de violència equiparable a la física, psicològica, obstètrica i altres que tenen un biaix de gènere que afecta sobretot a les dones. I després enumera les conductes que danyen la seguretat, la intimitat i la vida digna de les persones a l’espai virtual. El ciberassetjament, la suplantació d’identitat, el dòxing (exhibició de dades personals o fotografies amb intenció maliciosa) o la sextorsió.

La llei és ambiciosa o és només un primer pas?

Fixa mesures per prevenir aquests continguts i sancions contra qui els escampa, reproduceix o difon sense consentiment. Però, més enllà d’això, vol contribuir a un canvi de paradigma en la forma de concebre els cossos i les dignitats. De moment, 11 dels 31 estats de Mèxic ja l’han aprovada.

La violència digital exacerba el rol masclista que impera en la societat?

Exacerba i justifica l’abús i el menyspreu cap a les dones. Per tant, cal abordar-la de manera transversal i adoptar polítiques perquè les afectades no hagin de patir una revictimització, ja que en un robatori tothom té clar qui és el perpetrador. En una violació, en canvi, l’afectada ha de suportar una càrrega de responsabilitat inacceptable.

Són receptius els legisladors en la demanda?

Alguns estats han despenalitzat l’avortament, però no és suficient. Hem de pressionar les empreses perquè, en l’enginyeria digital, els algoritmes fomenten la pornografia, la pedofília i l’exhibició de continguts sexuals. Fins i tot Facebook, lluny de la història romàntica que ens ven, promou aquests algoritmes masclistes i patriarcals en què les dones queden exposades com una mercaderia. Ja no se’n crema a les places com abans; avui la inquisició són les fogueres a les plataformes digitals.

Darrere de tot hi ha una indústria que se’n lucra?

Existeix una gran xarxa comercial que, per mitjà de missatgeria instantània, propaga aquestes imatges. És molt difícil interceptar-la, ja que amb l’arribada de noves aplicacions els agressors van creant formes més sofisticades de fustigació i captació d’aquest contingut, en el 90% del qual hi apareixen nenes i adolescents que mai no han donat el seu consentiment.

Quin és el camí per erradicar-ho?

No hi contribueix l’aquiescència d’una justícia que, a més de lenta i classista, és profundament patriarcal. L’única manera és implicar tothom, des de les institucions fins a les activistes, passant per les víctimes. En definitiva: sumar la voluntat dels respectius governs amb una presa de consciència general, mesures preventives i programes específics destinats als joves. ●